

Mendelova univerzita v Brně
Zahradnická fakulta

**SYMBOLICKÉ ASPEKTY ZELENĚ V OKOLÍ DROBNÝCH SAKRÁLNÍCH
OBJEKTŮ V KRAJINĚ A SÍDLECH**

Bakalářská práce

Vedoucí bakalářské práce
Ing. Barbora Dohnalová, Ph.D.

Vypracovala
Kateřina Leschingerová

Lednice 2015

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Zpracovatelka: **Kateřina Leschingerová**

Studijní program: Zahradní a krajinářská architektura

Obor: Zahradní a krajinářská architektura

Název tématu: **Symbolické aspekty zeleně v okolí drobných sakrálních objektů v krajině a sídlech**

Zásady pro vypracování:

1. Na základě studia literatury porovnejte úpravy blízkého okolí drobných sakrálních objektů v minulosti a dnes a zaměřte se na rozdíly těchto úprav v intravilánu a extravilánu sídel.
2. Kriticky zhodnoťte současný stav a tendence v úpravách těchto prostor.
3. Navrhněte principy a zásady obnovy a tvorby těchto prostor, s odůvodněním potřeby spolupráce dalších odborníků (architekta, restaurátora, krajinářského architekta apod.) při úpravách okolí drobných sakrálních objektů.
4. Na příkladu modelového území vypracujte návrh zahradně-architektonických úprav okolí vybraných drobných sakrálních objektů.

Rozsah práce: 40 stran + přílohy

Seznam odborné literatury:

1. MAREČEK, J. *Krajinářská architektura venkovských sídel*. Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze, 2005. 404 s. ISBN 80-213-1324-2.
2. HRUŠKOVÁ, M. *Kult stromů v zemích Koruny české*. 1. vyd. Praha: Abonent ND, 2005. 155 s. ISBN 80-7258-211-9.
3. ELIADE, M. *Posvátné a profánní*. Praha: OIKOYMENH, 2006. 148 s. ISBN 80-7298-175-7.
4. MATÁKOVÁ, B. – SALAŠOVÁ, A. *Drobné sakrální objekty v krajině Horní Nitry*. Disertační práce. MENDELU Brno, 2011. 238 s.
5. HAGENEDER, F. *Moudrost stromů : historie, lidová tradice, symbolika, léčení*. 1. vyd. V Praze: Knižní klub, 2006. 224 s. ISBN 80-242-1635-3.
6. HÁJEK, T. – BUKAČOVÁ, I. *Příběh drobných památek : (od nezájmu až k fascinaci)*. [Lomnice nad Popelkou]: Studio JB, 2001. 137 s. Krajina domova. ISBN 80-900903-9-7.
7. HEINZ-MOHR, G. *Lexikon symbolů*. Praha: Volvox Globator, 1999. 318 s. ISBN 80-7207-300-1.
8. *Tvář naší země – Krajina domova. : Krajina jako kulturní prostor . 2.* 1. vyd. Lomnice nad Popelkou: Studio JB, 2001. 82 s. ISBN 80-86512-00-2.
9. NORBERG-SCHULZ, C. – KRATOCHVÍL, P. – HALÍK, P. *Genius loci : krajina, místo, architektura*. 2. vyd. Praha: Dokořán, 2010. 219 s. ISBN 978-80-7363-303-5.

Datum zadání bakalářské práce: březen 2013

Termín odevzdání bakalářské práce: duben 2015

L. S.

Kateřina Leschingerová
Autorka práce

doc. Ing. Petr Kučera, Ph.D.
Vedoucí ústavu

Ing. Barbora Matáková, Ph.D.
Vedoucí práce

doc. Ing. Robert Pokluda, Ph.D.
Děkan ZF MENDELU

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto práci: Symbolické aspekty zeleně v okolí drobných sakrálních objektů v krajině a sídlech vypracovala samostatně a veškeré použité prameny a informace jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Souhlasím, aby moje práce byla zveřejněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách ve znění pozdějších předpisů a v souladu s platnou *Směrnici o zveřejňování vysokoškolských závěrečných prací*.

Jsem si vědoma, že se na moji práci vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. autorský zákon, a že Mendelova univerzita v Brně má právo na uzavření licenční smlouvy a užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 Autorského zákona.

Dále se zavazuji, že před sepsáním licenční smlouvy a využití díla jinou osobou (subjektem) si vyžádám písemné stanovisko univerzity o tom, že předmětná licenční smlouva není v rozporu s oprávněnými zájmy univerzity a zavazuji se uhradit případný příspěvek na úhradu nákladů spojených se vznikem díla, a to až do jejich skutečné výše.

V Lednici dne

.....

podpis

Děkuji své vedoucí bakalářské práce Ing. Barboře Dohnalové, Ph.D. za čas, který mi věnovala, za motivaci a užitečné rady.

Děkuji svým rodičům, za podporu při studiu, celé rodině za pomoc a láskyplnou oporu během studia a všem svým blízkým, kteří se mnou mé studium prožívali.

Děkuji všem, kteří mi při vypracování této práce jakýmkoliv způsobem pomohli.

OBSAH

1. ÚVOD.....	7
2. CÍL PRÁCE	8
3. LITERÁRNÍ PŘEHLED.....	9
3.1. Krajina ve vztahu s DSO, lokalizace.....	9
3.2. Význam drobných sakrálních objektů.....	10
3.3. Doprovodná vegetace, symbolika stromů v blízkosti DSO	12
3.4. Historický a současný přístup k péči o drobné sakrální objekty	14
3.6. Ochrana drobných sakrálních objektů.....	16
3.5. Obnova drobných sakrálních objektů.....	18
3.7. Přemísťování drobných sakrálních objektů v krajině.....	22
4. MATERIÁL A METODY	25
4.1 Modelové území.....	25
4.1.1 Výběr modelového území	25
4.1.2 Primární krajinná struktura	26
4.1.3. Sekundární krajinná struktura	27
4.1.4. Terciální krajinná struktura	29
4.2. Metodický postup.....	31
4.2.1. Terénní průzkum a fotodokumentace.....	31
4.2.2 Práce s podklady	31
4.2.3 Digitalizace dat.....	32
4.2.4 Typologie	35
5. VÝSLEDKY	37
5.1 Drobné sakrální objekty v řešeném území	37
5.1.1 Seznam s popisem drobných sakrálních objektů.....	37
5.1.2 Zaniklé DSO	47
5.1.3 Lokalizace DSO, kompoziční vztahy.....	49
5.1.4 Doprovodná vegetace DSO v zájmovém území	50
5.1.5 Vyhodnocení současného stavu DSO a doporučení pro obnovy jejich okolí	51
5.2 Výsledky z mapových podkladů	56
6. DISKUZE.....	60
7. ZÁVĚR	63
8. SOUHRN A RESUMÉ, KLÍČOVÁ SLOVA	64
9. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	65
10. PŘÍLOHY	Chyba! Záložka není definována.

1. ÚVOD

Drobné sakrální objekty odedávna zkrášlují a oživují naši krajinu, přitahují lidské oko a povzbuzují mysl. Svou pozornost si beze sporu zaslouží díky svému specifickému projevu zbožnosti, víry našich předků, ale také jako památky se svým jedinečným historickým příběhem, ať už nám dodnes známým nebo zapomenutým, v každém případě hluboce zakotveným a propojeným s konkrétním místem. Obrazně je můžeme přirovnat k místním svědkům dějin, kteří svou prostou přítomností tvoří součást životů mnoha střídajících se generací.

Jako drobné sakrální objekty spontánně označujeme malé kapličky, boží muka, kříže, obrazy a sochy svatých a podobné drobné objekty s křesťanskou tematikou.

Počátky většiny dodnes dochovaných drobných sakrálních objektů sahají do doby barokní, do období velkého uměleckého rozmachu kulturního vývoje v Čechách a na Moravě. „Bez nadsázky můžeme konstatovat, že to bylo právě baroko, které umělecky dotvořilo a esteticky umocnilo krajinu a natrvalo spojilo architekturu a její obyvatele s přírodou.“ (Bukačová, Hájek, 2001) Za architektonicky plodné, co do počtu drobných sakrálních objektů, můžeme považovat i 19. století, jež datuje nové přírůstky i četné opravy stávajících objektů.

Po období potlačování péče o DSO někdy vedoucí až k samotnému zániku památky v dobách komunismu, v dobách kolektivizace, scelování pozemků a odsuzování víry, potažmo samotného „sakrálna“ a s tím spojený vytrácející se vztah lidí k nim, a tak i jejich význam a smysl, můžeme dnes pozorovat opět sílící zájem o sakrální objekty. Vznikají četné regionální publikace o těchto památkách, dostávají se stále více do povědomí i laické populace a zvyšuje se úsilí o jejich záchranu a obnovu.

2. CÍL PRÁCE

Cílem této bakalářské práce je na základě literatury porovnat úpravy blízkého okolí drobných sakrálních objektů v minulosti a dnes, porovnat rozdíly těchto úprav v intravilánu a extravilánu sídel a kriticky zhodnotit současný stav a tendence v úpravách těchto lokalit.

Na základě této analýzy navrhnout principy a zásady obnovy a tvorby těchto prostor s odůvodněním potřeby spolupráce dalších odborníků (architekta, restaurátora, krajinného architekta apod.) při úpravách okolí drobných sakrálních objektů. Současně s tím vypracovat návrh zahradně-architektonických úprav okolí vybraných drobných sakrálních objektů na modelovém území katastru obcí Brandýs nad Orlicí a Říčky v Orlickém Podhůří.

3. LITERÁRNÍ PŘEHLED

„Šaty dělají člověka, vegetace krajinu...“

Karel Prach

3.1. Krajina ve vztahu s DSO, lokalizace

„Krajina je sémantickým prostorem, v němž vzájemně působí a hierarchicky se uspořádávají různé významové a výpovědní roviny. Jednou, a mnohým ne zcela srozumitelnou řečí, hovoří drobné památky, jež zvláštním způsobem vypovídají o dějinném a existencionálním rozměru našeho bytí...Především však byly považovány za památky topické, u nichž sejeť s konkrétním místem, jakési zakořenění v krajině, bylo tím nejdůležitějším rysem“ (Bukačová, Hájek, 2001).

Každý drobný sakrální objekt má v krajině své jedinečné místo, neopakovatelné v jiných krajích naší republiky, přesto však můžeme vyzorovat určité principy a snahy o umístování těchto objektů v intravilánu i extravilánu sídel. A to jak ve vztahu k přírodním danostem, tak i k člověkem ovlivněným charakteristikám naší krajiny nebo zkrátka byly do krajiny umístovány bez jakýchkoliv prostorových souvislostí, přesto však s hlubokým soudobým důvodem nebo byly budovány jako součást větších sakrálních objektů, např. hřbitovů. Žádný sakrální objekt v krajině není náhodou. A tak postupně docházíme k závěru, že lokaci toho jistého objektu určuje především jeho význam, záměr, s jakým byl objekt vybudován, viz. kapitola 3.2.

T. Cuhrová rozděluje rozmístění prvků v prostoru na předvídatelné a nepředvídatelné. **Nepředvídatelné** umístění je úzce spojeno s konkrétním místem dané lokality, může se jednat o náhodnou historickou událost v dané krajině, autentickou událost, jež se vztahuje k nutnosti zachytit přesně místo, kde se příběh přímo odehrál. Nebo do této kategorie můžeme řadit objekty, jež se naopak nemusejí nutně vztahovat ke konkrétnímu místu, jde spíše o jejich význam, pak to jsou drobné sakrální objekty s votivními nápisy (děkovnými, oslavujícími). Objekty, jejichž umístění je **předvídatelné** (obecné) vychází nejen z informovanosti o obvyklých místech výskytu, ale také z poslání prvků (Cuhrová, 2005 in Lyžbická, 2009).

Mezi místa, kde můžeme v krajině už předem očekávat přítomnost některých DSO, například patří: vyvýšeniny v bezprostřední blízkosti obce, kde můžeme předvídat vztyčený kříž, samotný nebo i se zastaveními křížové cesty, jako symbol Kristovy smrti,

Golgoty (Eliade, 1994). Dále byly DSO umisťovány na rozcestích významných cest nebo v polích, neboť ještě celkem nedávno se většina lidí živila zemědělstvím a na poli tak trávila velkou část svého života. Lidé se k nim utíkali s prosbou o ochranu při práci, svěřovali v modlitbách Bohu hojnou úrodu i prosby za příhodné počasí. Nebo k nim směřovali pravidelné modlitby před každým jídlem během celodenní práce. Do polí byly zpravidla umisťovány sochy světců, kteří byli patrony zemědělců, rolníků. Kříže v polích mohly být také místem zastávek poutníků. Často kříže byly užívány jako hraniční znamení, kdy při změnách hranic byly používány jako hraniční body (Urfus, 1997). Další drobné sakrální objekty mnohdy doprovází v krajině prameny či místa, k nimž se váží zázračné i tragické události (Sprihanzl Duriš, 1945, Kupka, 2010). Mnohdy byly obrazy světců zavěšovány přímo na stromech (Sprihanzl Duriš, 1945).

Drobné sakrální objekty, jež jsou postaveny v zástavbě vesnic a měst, se umisťovaly především v centru obcí, u významných budov, např. obecní úřad, škola nebo kostel. Popřípadě mohou kaple tvořit samotnou dominantu menších vesnic pro konání bohoslužeb a jiných církevních obřadů (Tomíšková, Rozehnalová, 1995). V intravilánu byly taktéž památky lokalizovány kolem komunikací a jejich poloha mimo jiné v některých případech určovala začátek, střed a konec sídla. V dalších případech jde o kříže a jiné drobné sakrální objekty, které si lidé nechali postavit z nejrůznějších osobních důvodů na svých pozemcích v obci, stejně tak i jinde na katastrálním území (Kupka, 2010).

3.2. Význam drobných sakrálních objektů

„Památky plnily různé funkce, avšak všem bylo společné uchování jisté informace, která měla buď význam náboženský, topografický či právní“ (Bukačová, Hájek, 2001). Funkce, kterých drobné sakrální objekty nabývaly při svém zřízení, se během uplynulých období měnily, některé vystupovaly do popředí, jiné na svém významu naopak ztrácely nebo se vytratily úplně.

Drobné sakrální objekty jsou všudypřítomné a vytváří veliké téma, jež se dotýká mnoha oborů, např. památkové péče, ochrany přírody a krajiny, dějin umění a vůbec dějin, filosofie, sociologie národní a regionální identity, vlastivědy, místopisu a regionalistiky, urbanismu, sociální geografie, náboženství, ekologie a v neposlední

řadě taky krajinné architektury či restaurátorství a dalších. Mezi řádky předchozí věty můžeme vyčíst polyfunkčnost těchto památek, jejich význam pro širokou škálu oborů.

Podrobněji se funkcemi drobných sakrálních objektů zabývá J. Nusek, jenž je v základní rovině rozděluje na funkce primární a sekundární (Nusek, Svoboda, 2001), stejně tak i Bukačová a Hájek (2001). Přehlednou a souhrnnou tabulku členění funkcí DSO, zahrnující i výše uvedené dělení, má ve své disertační práci B. Dohnalová. Primární funkce jsou ty, které se váží na záměr zřizovatele a jsou přímým odrazem důvodu, pro který stavba vznikla. Sekundární funkce doplňují funkce primární a jsou nezamýšlené (Matáková, 2011).

FUNKCE	
Primární	Sekundární
<ul style="list-style-type: none"> • Sakrální/kultovní • Memorální • Votivní • Výstražná • Ochranná • Reprezentační • Patronátní • Administrativní • Emotivní 	<ul style="list-style-type: none"> • Symbolická • Umělecko-historická • Estetická • Informační • Identifikační • Orientační • Krajinotvorná a urbanistická • Environmentální • Humanizační

Tab. č. 1: Rozdělení funkcí DSO (převzato z Matáková, 2011).

Bukačová a Hájek ve své publikaci ještě zmiňují další funkci, již bychom mohli zařadit mezi sekundární funkce. Drobné sakrální objekty měly pro naše předky i **ekonomickou** funkci, finanční hodnotu. Reprezentovaly donátory i celé obce před širokým okolím a mohly být indikátory ekonomické vyspělosti obce nebo i přímo platidlem.

Podstatou všech drobných sakrálních objektů byla víra, vztah k Bohu, jenž byl tím prvotním impulsem vzniku drobných sakrálních objektů. „Jsou svědectvím o vztahu lidí k Bohu a na oplátku je tyto artefakty svou přítomností v krajině k Bohu vždy zpátky vracely“ (Dejmal, 2001).

Bez ohledu na to, jaký má daný objekt význam a kde byl postaven, rostl téměř vždy a často i dnes roste v těsné blízkosti mohutný vzrostlý strom či dva, někdy i více.

3.3. Doprovodná vegetace, symbolika stromů v blízkosti DSO

„Zeleň byla odedávna nedílnou součástí a symbolikou prostředí církevních staveb, pro něž nebyla jen okrasným nebo účelovým doplňkem, ale měla svůj vlastní symbolický obsah“ (Tomíšková, Rozehnalová, 1995). Drobné sakrální objekty doprovázejí nejčastěji solitérní stromy, jejich skupiny, případně i aleje.

Účelné vysazování **vegetace u sakrálních objektů v krajině** má své kořeny v historii, zejména v baroku. Tehdy se prováděly v rámci podpory osovosti v krajině četné výsadby alejí, jež byly často spjaty s poutními místy a mnohdy tvoří výrazný kompoziční prvek ještě dnes. Tyto tendence iniciovala a velmi podporovala Marie Terezie. V roce 1752 vydala nařízení, v nichž ukládá povinnost sázet stromy podél všech nových silnic (Borský, 2010). U drobných staveb byly vysazovány solitérní stromy nebo byly sakrální prvky stavěny u vzrostlého stromu (Bukačová, Hájek, 2001). Baroko kladlo důraz na symboliku, často se uplatňovaly dvojice či čtveřice stromů, rovněž se někdy setkáme i s trojicí, jež charakterizuje trojjedinost Boha. Vzrostlé dřeviny v prostoru usnadňují orientaci a mají podstatný význam pro kompoziční vztahy, zdůrazňují drobné sakrální objekty v krajině tak, že mohou vytvářet významné krajinné prvky (více kap. 3.4) nebo krajinné dominanty (Rozehnalová, Tomíšková, 1995). „Dominantou krajiny obecně je její převládající, hlavní, základní složka, převládající prvek v konfiguraci hmotných prvků krajinné scény určující její ráz, přičemž krajinné dominanty jsou podle původu typizovány na přírodní, kulturní nebo smíšeného původu, dále na historické a soudobé“ (Kupka, 2010).

Doprovodné stromy drobných sakrálních objektů plnily také praktickou funkci odpočinkového místa pro poutníky i rolníky. „Rolník potřeboval stín aleje a na poli pro sebe a pro dobytek chládek osamělého stromu a studánku, aby netrpěli žizní. A potřeboval tu i místa, kam se je možno v radosti nebo žalu „utíc“ a obrátit se s prosbou či poděkováním k Bohu“ (Dejmal, 2000).

Obdobně je tomu i v případě doprovodné **vegetace drobných sakrálních objektů v zástavbě, v sídlech**. I v intravilánu byly v blízkosti soch a božích muk vysazovány solitérní stromy. S tím rozdílem, že ve městě je dominantnější sakrální architektura velkých kostelů nebo církevních komplexů. Tyto výsadby podporovaly

v 19. a na poč. 20. století okrašlovací spolky obcí. Drobná sakrální architektura tvoří v kombinaci s vegetací příjemné detaily a zákoutí města.

Už v roce 1908 se Jan Evagelista Chadt-Švetínský vyjádřil o soudobé skutečnosti: „Právem předkové naši prokazovali starým a památným stromům úctu velikou. Ale žel, lid nynější až na malé výjimky nevěnuje velikánům takové pozornosti a ničí nemilosrdně tyto pamětníky historie“ (Chadt, 1908 cit. dle Bukačová, Hájek, 2001). Nakonec se přece jen podařila utvořit rovnováha mezi nutností prosazovat nové průmyslové hodnoty a potřebou chránit tradici, a tak Hájek a Bukačová (2001) konstatují, že úzkostlivé varování Chadta Švetínského víceméně vyznívá do prázdna. Výsledný stav „smíru a slouladu“ mezi stromem a křížem v české krajině způsobila jak lidová přirozená úcta ke starým stromům a drobným kultovním stavbičkám, tak i pragmatické ideologické uvažování, kdy církve (ale nejen ona) chtěla využít lidové tradice předků a vysazovala především lípy jako ochranu kapliček, božích muk a křížků (včetně kostelů a klášterů) (Bukačová, Hájek, 2001).

Až druhá polovina 20. století začala v krajině s převratnými změnami, zejména procesy kolektivizace a znárodňování měly nedozírné a často tragické dopady jak pro krajinu samu, tak pro všechna její přírodní společenstva. Scelování pozemků spojené s rozoráváním remízků a ničením rozptýlené zeleně šlo ruku v ruce se ztrátou vztahu ke krajině. V krajině společně s remízky zanikla i četná cestní síť, na kterou byla navázána drobná sakrální architektura. Situace se začala měnit až po pádu komunismu po roce 1989, kdy už všechny přeživší drobné sakrální objekty i jejich okolí bylo v zoufale špatném stavu. Objekty, které v krajině přežily, jsou hrstkou dochovaného kulturního dědictví někdy v doprovodu staré lípy. Opět se začaly rodit nové snahy o údržbu drobných sakrálních objektů i vegetace v jejich okolí, které trvají dodnes (Vokálová, 2008, Sklenička, 2003).

Jedním ze symbolů, zvyků či tradic, jež neodmyslitelně k drobným sakrálním objektům patří po celá století, je lípa. Strom, jež uctívali už naši dávní předkové. Strom, jenž je v současnosti symbolem státnosti. Hageneder uvádí symboliku lípy v uzdravování a míru. Dodnes jsou lipové květy využívány v lidových tradicích pro přípravu čaje (Hageneder, 2012).

Úloha zeleně, a obzvláště stromu je u drobných sakrálních objektů nezastupitelná a o tento přírodní aspekt je třeba také pečovat, neboť jeho význam má také omezené trvání. Obrazně řečeno, když se starám o své pole, je potřeba, abych se stejně starala i o mez, jinak by plevel z meze zaplevelil i mé pole. Podobně jde ruku v ruce i péče a vztah k drobným sakrálním objektům a jejich okolí, přestanu-li pečovat o jednu jeho část, začne chátrat i ta druhá. Hájek a Bukačová dokonce ve své knize zviditelňují a zdůrazňují tento vztah pomlčkou: kříž – strom, drobná památka – památný strom, abychom je chápali jako jeden celek, ve kterém se obě tyto „památky“ navzájem doplňují (Bukačová, Hájek, 2001).

3.4. Historický a současný přístup k péči o drobné sakrální objekty

Život v minulých stoletích už snad ani nemůžeme srovnávat s životem současným, nebo alespoň jej nemůžeme hodnotit podle dnešních představ bez přihlídnutí k duchovním tradicím a zvykům, které jej formovaly. Byli to lidé odlišných hodnotových žebříčků, odlišného smýšlení a mentality i jiných ideálů, než má naše dnešní společnost.

Na počátku vzniku drobné sakrální architektury stály různé motivy pro jejich stavbu a umístění do prostoru, dodnes nám už mnohdy neznámé. Za všemi se však skrývala vřelá a prostá víra našich předků, jak už bylo několikrát zmíněno. Víru lidí dotvářely představy, obrazy, pocity a z toho pak vychází potřeba zobrazovat posvátno. Duchovní rozměr člověka formuje, všímá si řádu v přírodě a vnímá „nadpřirozeno“. Dejmal ve svém příspěvku vyslovuje hezkou rovnici o člověku, jenž vychází z řádu. „Člověk, který žil v řádu a z řádu tvořil, zanechával svědectví tohoto řádu na světě. Krajina jako prostor jeho života byla prostoupena tímto svědectvím...ještě více o tom vypovídají přímé stopy duchovního života“ (Dejmal, 2001).

Existence Boha a působení Boží vůle byla tehdy všeobecně přijímána jako neměnná pravda, jako skutečný fakt. Podobně i vztah k Panně Marii a svatým byl obvykle intenzivní. Bližší vztah měli obvykle lidé ke svým patronům, jež obdrželi při křtu, či patronům jejich prací. O vztahu lidí k světcům vypovídají i nápisy vyryté na sochách nebo jejich podstavcích.

„A viditelnými znaky této víry, často velmi primitivní a dětinné, jsou ony nesčetné stavbičky, rozseté po našem kraji „ke cti a chvále Boží“. Těžko by bylo spočítat, kolik božích muk, kapliček, křížů a obrazů světců je rozseto podle našich cest a na křižovatkách i v zákoutích lesů a v širém poli. Nevíme začasť ani, kdo je stavěl a z čího daru i podnětu vznikly. Víme však, že jsou ozdobou a oživením naší krajiny a ve své omšelosti zapadají do jejího obrazu jako součást nejednou zcela podstatná. Poněvadž při jejich vzniku se vždycky spoluuplatnila i svérázná vůle a vkus lidového dárce, zaznamenali jsme alespoň několika příklady obraz těchto drobných staveb, které mají být dokladem vztahu našeho venkova k Tvůrci a Pánu“ (Sprihanzl Duriš, 1945).

Současnost je však o několik řádek let jinde. Dnešní náboženský život nelze hodnotit stejným měřítkem jako dříve. Největší odlišnosti v duchovním životě přinesla změna státního zřízení, politické události, technický a vědecký pokrok,... Člověk dostal větší svobodu a začal se utíkat spíše k věcem pozemským. A tak se změnil jeho postoj ke krajině i drobným sakrálním objektům v ní umístovaným.

Dejmal mluví o současném žití bez Boha: „Schopnost tázat se po smyslu vlastní existence a jejím místě v řádu bytí od nepaměti člověku zprostředkovala víra, kterou novověk odkázal do oblastí psychiky individua a do základů společnosti, na místo náboženstvím zprostředkovaného a udržovaného řádu světa postavil společenskou smlouvu, která odráží okamžité, povýtce utilitární tužby jejích hegemónů. V dnešním světě je také pro člověka stále méně příležitostí setkat se s úžasem a nesamozřejmostí Božího stvoření – a to jak v životě komunity, tak v osobním setkání s prostorem – a všimnout si znamení a rozlišit svědectví o neřádu a řádu“ (Dejmal, 2001).

A tak se změnou přístupu k náboženství a víře se mění i postoj k drobným sakrálním objektům, viditelným projevům víry našich předků. Pomalu se vytrácí i původní zvyky a tradice spojené s DSO, potažmo i jejich samotný význam. Snad ještě v několika málo vesnicích žijí lidé (převážně staří lidé), kteří v neděli po obědě putují procházkou ke kříži přinést Bohu modlitbu. Většina dnešních obyvatel však tyto objekty vytěsnila ze svých životů. Třebaže cítí jejich význam pro krajinu, už ne pro svůj osobní život. Drobné sakrální objekty vnímají jako památky po předcích, jako součást lidové architektury, kterou je potřeba chránit a obnovovat.

3.6. Ochrana drobných sakrálních objektů

„Legislativa na ochranu krajiny a jejích hodnot není zanedbatelná, ale je roztržštěná do několika právních předpisů a několika resortů“ (Kupka, 2010).

Ochrana drobných sakrálních objektů jakožto součást naší kulturní krajiny zajišťují v naší zemi především dvě hlavní instituce, orgány státní památkové péče a orgány ochrany přírody a krajiny. Na ochranu hodnot kulturní povahy krajiny byl ustanoven zákon č. 20/1987 Sb. o státní památkové péči. Ten se však vztahuje pouze na hmotné a nehmotné dědictví vyhlášené za kulturní památky zapsané v ústředním seznamu. „Proto, aby se objekt mohl stát kulturní památkou ve smyslu §2 památkového zákona, musí splňovat některé ze stanovených kritérií. Zcela pochopitelně dané podmínky splňují stavby spíše významnější povahy a regionálního významu“ (www.ochranaprirody.cz). Kupka se k této problematice vyjadřuje těmito slovy: „Přesto se však ochrana historické krajiny formou nástrojů státní památkové péče jeví jako nedostatečná, neboť se zabývá pouze velmi omezenými segmenty krajiny a jednotlivými prvky“ (Kupka, 2010).

Ochrana přírody a krajiny je legislativně ukotvena v zákoně č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny. Tento zákon disponuje dalšími účinnými nástroji, které lze s výhodou použít k ochraně historické kulturní krajiny, a to jak v rámci zvláštní, tak obecné ochrany přírody a krajiny. Zvláštní ochrana (třetí část zákona) je účinný nástroj ochrany kulturní krajiny formou chráněných krajinných oblastí. Kupka však více zdůrazňuje druhý nástroj k ochraně kulturní krajiny týkající se obecné ochrany přírody a krajiny (druhá část zákona), jenž se zabývá celým územím státu a působí formou významných krajinných prvků a ochranou krajinného rázu.

V zákoně č. 114/1992 Sb. je významný krajinný prvek definován jako „ekologicky, geomorfologicky nebo esteticky hodnotná část krajiny utvářející její typický vzhled nebo přispívající k udržení její stability“. „Jako významné krajinné prvky jsou v §3 zákona o ochraně přírody a krajiny označeny všechny lesy, jezera, rybníky, rašeliniště, vodní toky a údolní nivy. Ostatní části krajiny, zejména mokřady, skalní výchozy, stepní trávníky, meze, remízy a jiné části krajiny, mohou být významným krajinným prvkem prohlášeny, projdou-li procesem tzv. registrace podle § 6 zákona o ochraně přírody a krajiny. Přitom platí, že veškeré zvláště chráněné

části přírody jsou z definice významných krajinných prvků vyňaty“ (Mana, Brokl, 2006). Impulz pro registraci významného krajinného prvku může dát příslušnému orgánu téměř kdokoliv. Navrhovaný VKP by však měl splňovat minimálně jednu ze tří základních charakteristik vymezených zákonem:

- utvářet typický vzhled krajiny,
- přispívat k její estetické hodnotě,
- přispívat k udržení její ekologické stability.

Příslušné orgány ochrany přírody (tj. obce s pověřeným obecním úřadem) pak provádějí registraci VKP zápisem do seznamu VKP a vydáním rozhodnutí o její registraci (www.ochranaprirody.cz).

Krajinný ráz je stejným zákonem definován jako přírodní, kulturní a historická charakteristika určitého místa či oblasti a zároveň je tímto zákonem chráněn před činnostmi snižující jeho estetickou a přírodní hodnotu. „Zásahy do krajinného rázu, zejména umístování a povolování staveb, mohou být prováděny pouze s ohledem na zachování významných krajinných prvků, zvláště chráněných území, kulturních dominant krajiny, harmonického měřítka a vztahů v krajině.“ Dále pak pokračuje: „K ochraně krajinného rázu s významnými soustředěnými estetickými a přírodními hodnotami, který není zvláště chráněn podle části třetí tohoto zákona, může orgán ochrany přírody zřídit obecně závazným předpisem přírodní park a stanovit omezení takového využití území, které by znamenalo zničení, poškození nebo rušení stavu tohoto území“ (zákon č. 114/1992 Sb.). Krajinný ráz se ale neposuzuje v zastavěném území a zastavitelných plochách.

Tentýž zákon také vykládá základní charakteristiky krajinného rázu, kde drobné sakrální stavby zahrnuje do kulturních charakteristik. „Kulturní charakteristika krajinného rázu je dána způsobem využívání přírodních zdrojů člověkem a stopami, které přitom v krajině zanechal, vystihuje specifika vývoje osídlení a kultivace krajiny. Patří k nim zejména:

- a) charakter osídlení,
- b) ostatní stavby v krajině nejrůznějšího určení (náboženské, šlechtické, zemědělské, průmyslové,...),
- c) uspořádání půdy (s ohledem na její držbu a využívání)“ (www.uake.cz).

Kromě dvou zmíněných zákonů se ochrany kulturní krajiny (do níž spadají DSO) dotýká ještě zákon č. 183/2006 Sb. o územním plánování a stavebním řádu.

„Mezi základní cíle územního plánování patří ochrana a rozvoj přírodních, kulturních a civilizačních hodnot území, dále pak ochrana krajiny jako podstatné složky prostředí života obyvatel a základu jejich totožnosti“ (z. č. 183/2006 Sb.).

Legislativa na úrovni Evropy se také věnuje ochraně krajiny (kulturní krajiny), konkrétně Evropská úmluva o krajině: „Ochrana krajiny znamená činnosti směřující k zachování a udržení význačných nebo charakteristických rysů krajiny, odůvodněné její dědičnou hodnotou, vyplývající z její přírodní konfigurace a/nebo z lidské činnosti.“ Mezi charakteristické rysy krajiny můžeme právě řadit i významné krajinné prvky, případně drobné sakrální objekty.

Legislativní ochrana drobných sakrálních objektů omezuje zásahy do jejich okolí i do samotné stavby, stanovuje podmínky, které by dotyčné osoby měly respektovat. Ty objekty, které pak jsou přímo chráněny zákonem, jsou pod ochranou příslušného orgánu. O ostatních objektech pak rozhoduje jejich vlastník. V obou případech je však důležitý jejich vztah k místu, krajině a jejím hodnotám, protože opravdová důležitost a nezastupitelnost těchto drobných staveb je patrná především v kontextu celku, kde jako kulturní prvky krajinné scény spoluvytvářejí rozměr místa a obvykle zvyšují estetickou hodnotu místa. Mohou být interpretačním pramenem dokládajícím kulturně historický vývoj oblasti, a jsou tedy také součástí kulturně historické charakteristiky. Záleží tedy na našich znalostech a aktivitě.

3.5. Obnova drobných sakrálních objektů

Současný stav drobných sakrálních objektů velmi závisí na jejich ochraně, vlastníkově a taktéž vztahu místních lidí k jednotlivým z nich a jejich aktivitě či pasivitě o nich jednat a starat se o ně. O památkách chráněných zákonem zpravidla rozhoduje příslušný orgán, jenž schvaluje nebo zavrhuje plánované zásahy do těchto drobných staveb a jejich okolí.

Málokterý objekt se zachoval v podobě, v jaké byl kdysi vybudován. Většina z nich postupně prošla změnami, většími či menšími restaurátorskými zásahy. Obecně lze říci, že vývoj je přirozenou vlastností jakékoliv stavby. Často je určen životností samotných použitých materiálů. U památkově chráněných staveb se památková péče samozřejmě snaží rozsah stavebních změn omezit na co nejmenší možnou míru nebo ve výjimečných případech zcela vyloučit. Bureš a Kučová dále vysvětlují dva odlišné

metodické přístupy památkové péče k obnovám historických objektů, jimiž drobné sakrální objekty bez pochyby jsou. Jana Koudelová je ve svém článku pojmenovává jako přístup konzervační a restaurátorský.

První přístup spočívá v dosažení toho, aby novost vkládaných prvků nebyla na první pohled patrná. Při těchto rekonstrukcích může dokonce dojít k aplikaci kopií, replik pro některé prvky, většinou nehraje zásadní roli rozdíl mezi dochovaným – starým a obnovovaným – novým materiálem. „Nezohledňovali vypovídající hodnotu autentické hmoty ani svědectví pozdějších stavebních etap. Jejich cílem byla slohová čistota historické budovy, vzorový obraz minulosti, nikoliv zachování stavby jako svědka dějinného vývoje“ (Koudelová, 2007). Tento postup však nezohledňuje případné neočekávané změny, které mohly v průběhu stavby v historii nastat, výsledkem proto může být harmonicky působící stavba, ale historicky však může být často zavádějící, může evokovat nesprávnou představu o vývoji a původní dispozici objektu.

Druhá tendence klade důraz na maximální zachování originálních konstrukcí, stavební památka by měla být udržována v dochovaném stavu, se všemi změnami, nedostatky svého vývoje. Nelze však zcela vyloučit potřebné transformace, kterými bude při realizaci a udržovacích pracích a v rámci konzervace procházet. Nové prvky jsou schopny zpomalit proces chátrání, často mohou být ztvárněny odlišitelně, mnohdy až kontrastně. Tím nedochází ke zkreslování historického vývoje stavby, vyžaduje však vytržbenost a kultivovanost, aby nové zásahy nekonkurovaly historickým hodnotám, mají být spíše nenápadné (Koudelová, 2007, Bureš, Kučová, 1999).

Štulc a kol. ve své publikaci pak uvádí ještě dvě další metody obnovy památek, které se však už netýkají obnovy přímo samotného objektu, spíše se snaží zamezit nepříznivým klimatickým vlivům. Nazývá je - metoda reprodukční a metoda krytu vybudovaného nad originálem in situ. První zmíněný postup je poněkud radikálnějším řešením záchrany památky, jedná se o vytvoření reprodukce. Ta předpokládá přemístění originální skulptury z exteriéru do lapidária nebo jiné galerijní expozice a její nahrazení reprodukčním dílem na původním místě. A další zmiňovaná metoda se týká vybudování ochranné konstrukce, krytu, zastřešení (Štulc a kol., 1998).

My všichni jsme odpovědní za péči o tyto památky a za jejich zachování pro budoucí generace. Důležitý aspekt péče o lidové památky a zároveň kompenzaci

vlastníkům za omezení výkonu jejich vlastnických práv představují **státní dotace** na údržbu a regeneraci.

Opravy větších sakrálních staveb jsou obvykle financovány přímo ze státního rozpočtu, jejich náklady se pohybují od statisíců do desítek milionů Kč. Rozhodnutí o dotacích pro památky vydávají ministerstva ČR a případně ze svého rozpočtu i Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR.

Největším poskytovatelem dotací je Ministerstvo kultury ČR, které má v současnosti 6 specializovaných programů na obnovu kulturních památek, 1 program na podporu památek UNESCO, 1 program na podporu kulturních aktivit v oblasti památkové péče a 1 program na podporu záchranných archeologických výzkumů (www.mkcr.cz).

- Program záchrany architektonického dědictví
- Havarijní program
- Program regenerace městských památkových rezervací a městských památkových zón
- Program péče o vesnické památkové rezervace, vesnické památkové zóny a krajinné památkové zóny
- Program restaurování movitých kulturních památek
- Program Podpora obnovy kulturních památek prostřednictvím obcí s rozšířenou působností
- Program Podpora pro památky UNESCO
- Program Kulturní aktivity v památkové péči
- Program Podpora záchranných archeologických výzkumů

Dotace poskytuje také Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. Prostřednictvím Programu Podpory obnovy a rozvoje venkova, jenž se každým rokem obměňuje, pokaždé rozdělují dotace, které vymezuje do kategorií dotačních titulů, jejichž počet

i specifikace se právě rok co rok liší. V letech 2014 a 2012 obsahoval i Dotační titul č. 4 – Podpora obnovy drobných sakrálních staveb v obci.

Obnovu drobných sakrálních objektů finančně podporovalo i Ministerstvo zemědělství ČR, v rámci dotačního programu – Program rozvoje venkova na období 2007 - 2013, jenž byl podporován Evropskou unií z evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova. Program obsahoval 4 základní osy s odlišným zaměřením, z nichž každá dále zahrnovala velké množství dalších opatření. Z nich osa III se dotýkala i přímo ochrany a rozvoje kulturního dědictví venkova (III.2.2). 9.7. 2014 naše vláda schválila Program rozvoje venkova na období 2014 – 2020, který přinesl oproti předchozímu programu rozsáhlé změny, úplně se změnila jeho struktura a kulturní památky místního významu vymizely ze zájmu podpory tohoto programu (www.eagri.cz).

Významným zdrojem financí pro obnovu těchto staveb jsou krajské úřady, jež čerpají zdroje z vlastních prostředků, skrze dotační programy ČR nebo mohou poskytovat finance prostřednictvím programů Evropské unie. Každý kraj pak funguje jako samostatná jednotka a má odlišné dotační a grantové programy. V rámci Pardubického kraje, jehož území se tato bakalářská práce dotýká, podporují obnovu drobných sakrálních staveb tyto programy (www.pardubickykraj.cz):

- Program podpory péče o životní prostředí a venkov
 - Program obnovy venkova Pardubického kraje, dotační titul č. 1 (výstavba, rekonstrukce, oprava, obnova a údržba venkovské zástavby a občanské vybavenosti, týká se: kulturní zařízení, sakrální stavby, hřbitovy, drobná architektura a mnoho dalších
- Program podpory kultury a památkové péče v Pardubickém kraji
 - Program 3 – Podpora stavební obnovy a restaurování kulturních památek a drobných objektů památkového charakteru v Pardubickém kraji

Navíc v současné době existuje mnoho různě zaměřených místních i mezinárodních fondů a nadací, které podle svých možností přispívají k záchraně venkova a jeho památek.

„Péče o lidové stavby se netýká pouze stavební podstaty těchto památek, ale nezbytně musí definovat i základní požadavky na vzhled jejich bezprostředního i širšího prostředí“ (Bureš, Kučová, 1999). Dále pak stejní autoři konkrétně zmiňují otázky vhodné zeleně a terénní úpravy, ale i osazování informačních, světelných a reklamních zařízení a podobně.

Dalším aspektem je potom osoba nebo tým lidí, který obnovu a údržbu objektu provádí. „Mnohé obnovovací práce jsou pracemi, vyžadujícími účast restaurátora a podle toho je nutné akci zajistit“ (Bureš, Kučová, 1999). Především zmínění autoři upozorňují na potřebu uchování maxima původních konstrukcí, detailů a výzdoby, také ve své publikaci vyslovují přání respektovat a zachovat regionálních odlišností staveb a objektů. Šulc pak zdůrazňuje nezbytnost těsné spolupráce památkáře, restaurátora a technologa. „Památkář se zabývá formální, uměleckohistorickou, estetickou a ideovou analýzou a hodnocením nepůvodních tvůrčích postupů uplatněných na sochařské památce během doby její existence... Restaurátor přispívá k těmto poznatkům spíše materiálně – chemickým rozborem. Všímá si různých druhů jednotlivých původních i nepůvodních kamenných bloků a jejich sochařského zpracování...od technologů je třeba vyžádat zjištění o specifikování historických i nedávných technologických postupů, konzervačních zásahů, po nichž na památce zůstaly stopy“ (Štulc, 1998).

Michionová obecně tvrdí: „Záchrana památky může být dobrou investicí do budoucnosti, je-li svěřena skutečným specialistům na konzervaci a záchranu historických staveb. V opačném případě může být trvalou zátěží“ (Michionová, 2012).

3.7. Přemísťování drobných sakrálních objektů v krajině

Obecně můžeme drobné sakrální objekty rozdělit podle jejich příběhů či osudů na tři základní skupiny: objekty dodnes dochované na svém původním místě, objekty zaniklé a objekty transferované, přemísťované.

Této problematice se doposud literatura příliš nevěnuje, není to zrovna ani střed zájmů naší společnosti. Jedná se o skutečnost skrytou, řekněme tajemství toho konkrétního objektu, jež z prvního pohledu na objekt nevyčteme, přesto však se může jednat o skutečnost existence objektu zásadní, neboť jejich stěžejní hodnotou je místo. Hájek, Langarová a Matáková ve svém příspěvku o jejich projektu pokládají

otázku: „která památka nejmýstižněji a nejúplněji reprezentuje českou kulturní krajinu s různorodostí jejích významů?“ a následně uvádí odpověď, „že krajinu nejlépe vystihuje ta památka, která má „místo“ (genia loci) ve svém názvu“ (Hájek, Langarová, Matáková, 2009). Kateřina Adamcová, garantka projektu Barokní socha v krajině, říká: „Barokní drobné památky byly do krajiny umístovány v souladu s okolním prostředím. Jakmile je z něj vytrhnete, ochudíte nejen danou krajinu, ale i sochu samotnou.“ (www.culturenet.cz)

Důvodů k přemístění drobné sakrální stavby bychom v éře dějin našly mnoho. To však na sebe váže studium osudů jednotlivých objektů, hledání příkladů, jichž se tento akt týká.

Bukačová, Hájek uvádí důvod k transferu památky majetkový. Praktický přístup našich předků k těmto objektům mohl vést k přemístění jako splátka za dluh mezi hospodáři a věřitel si ho potom přemístil k sobě na svůj pozemek. „Tyto památky měly pro naše předky i reálnou peněžní hodnotu“ (Bukačová, Hájek, 2001). Informační tabule č. 7 na Břevnovsku uvádí, že přemístování drobných sakrálních objektů je poměrně typické pro těžební krajinu severozápadních Čech, tento fenomén nazývá tzv. záchranný transfer památek. Transfery památek probíhaly nejčastěji před rokem 1989, kdy v tomto případě řada obcí musela ustoupit povrchové těžbě hnědého uhlí (www.obecbrezno.cz).

Problematiky přemístování a zpětného vracení objektů se dotýká např. projekt Polyfunkční muzeum v otevřené krajině – Důl Bílina Nord, který se zabývá krajinou zasaženou právě těžbou hnědého uhlí, kde důsledkem toho došlo k přesunutí mnoha památek. V krajině přítomné pak evokuje či symbolicky připomíná jejich historický odkaz (Hájek, Langarová, Matáková, 2009). Podobnou činností se v současné době zabývá i Společnost pro výzkum kamenných křížů, která působí při muzeu Aš. Členové společnosti aktivně vyhledávají ztracené a nejvíce ohrožené monolitické kříže, smírčí kříže, které restaurují a vracejí zpátky do krajiny (Vít, 2008).

Postup při přemístování kulturních památek upravuje § 18 zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění konkrétních předpisů. Kulturní památky lze přemístovat jen s předchozím souhlasem krajského úřadu. Žádost o souhlas k přemístění musí obsahovat náležitosti uvedené ve správním řádu, v § 37 zákona

č. 500/2004 Sb. Žádost podává vlastník kulturní památky, který musí své vlastnictví prokázat. Žadatel musí uvést místo, odkud a kam má být kulturní památka přemístěna. Správní orgán potom posuzuje charakter a podmínky místa, kam má být památka (její součást) přemístěna. Zda podmínky pro přemístění kulturní památky umožňují lepší její zachování, než by tomu bylo na místě původního umístění (www.kr.zlinsky.cz).

4. MATERIÁL A METODY

4.1 Modelové území

4.1.1 Výběr modelového území

Modelové území se nachází v podhůří Orlických hor ve Východních Čechách, v Pardubickém kraji. Území je přísně vymezeno hranicí katastrálního území vesnice Říčky obce Orlického Podhůří a katastrálního území města Brandýs nad Orlicí (viz. Příloha č.11, mapa č.1).

Obr. č. 1: Lokalizace řešeného území v ČR.

Obr. č. 2: Lokalizace řešeného území v Pardubickém kraji.

Říčky v současnosti nejsou samostatnou obcí, tvoří největší (co do počtu obyvatel) součást Orlického podhůří, obce, jejíž správní centrum sídlí v sousední Dobré Vodě. Orlické Podhůří se skládá celkem ze tří vesnic (Říčky, Dobrá Voda, Rviště) a ze tří osad (Rozsocha, Kaliště a Perná), které se nachází mezi městy Brandýs nad Orlicí a Ústí nad Orlicí. V Orlickém podhůří žije kolem 600 obyvatel a konkrétně v Říčkách, k nimž náleží ještě osada zvaná Klopoty, přibližně 300 obyvatel. Celé katastrální území obce zaujímá rozlohu 13, 52 km² a je rozděleno na tři samostatná katastrální území, z toho 3,45 km² patří Říčkám (www.wikipedie.cz).

Brandýs nad Orlicí leží na spojnici mezi městy Ústí nad Orlicí a Choceň. Celkem má město 1384 obyvatel a rozlohu 4,33 km². Brandýs má i dobrou železniční dostupnost, neboť městem prochází železniční tah Pardubice (Praha) – Česká Třebová.

Hlavním důvodem výběru těchto míst byl především osobní a dlouhodobý vztah nejen k malebné krajině Říček a jejich okolí, ale i k samotným drobným

sakrálním objektům v nich umístěných. Nutno podotknout, že věřící z Říček spadají pod duchovní správu Brandýsa nad Orlicí. A dalším neméně důležitým pojítkem těchto dvou nesousedících vybraných území je údolí řeky Tiché Orlice, které se dotýká západní hranice KÚ Říček a prochází KÚ Brandýsa nad Orlicí. S tímto faktem je pak spojen i stejný stupeň ochrany Přírodního parku Orlice (viz kap. 4.1.4. Současný stav ochrany).

4.1.2 Primární krajinná struktura

Reliéf má členitý charakter výše položených hřbetů a údolních zářezů řeky Tiché Orlice. Pro tuto oblast jsou významné pokřídové tektonické pohyby, které deformovaly křídové souvrství do řady antiklinálních a synklinálních struktur (Pochůzka lesníků, 2002).

Brandýs leží ve spodní polovině pravobřežního severního svahu řeky Tiché Orlice s průměrnou nadmořskou výškou asi 320 m.n.m. Svah je rozdělen dvěma příčnými k severu směřujícími úzkými kaňony. Západní, jímž protéká potok Loukotnický, pojmenovaný po nejstarší části obce, vede ke vsi Olešná, východní, vyhloubený Dolenským potokem, vede do Jiskrova údolí pod ves Kaliště. Dolní toky obou potoků vtékajících do Orlice ohraničují městské osídlení na východě a na západě.

Říčky leží na SZ svahu vrchu Podhořín, v průměrné výšce zhruba 430 m.n.m. Postupně katastrální území obce dál tímto směrem klesá až do Klopotského údolí, kterým protéká stejnojmenný Klopotský potok, jenž se potom za hranicí KÚ vlévá do Tiché Orlice.

Výšková členitost obou řešených území je názorně doložena v mapách hypsometrie č. 2 a 8 (viz. Příloha č. 12 a 18).

Z geomorfologického hlediska se území nachází v oblasti Východočeská tabule, v podoblasti Hercynská pohoří, v provincii Česká vysočina, v soustavě Česká tabule, v podsoustavě Východočeská tabule, v celku Svitavská pahorkatina a v podcelku Českotřebovská vrchovina (Culek, 2005).

Geologické podloží je v zájmovém území poměrně jednotvárné. Je tvořeno převážně druhohorními křídovými sedimenty českého křídového útvaru. Lokalita leží ve východním okraji České křídové pánve, tento prostor charakterizují sedimenty jílovopísčité – slínovce, písčité slínovce – opuky, jílovce, prachovec, vápenec a pískovec. Na příkrých stránkách údolí je řada skalních výchozů se zvětralou sutí opuky.

Celá uvedená oblast je významná z **vodohospodářského hlediska** výskytem zdrojů podzemních vod na vrstvách nepropustných vodonosných jíílů a propustných opukách, je poseta četnými prameništi a vodotečemi, které spoluvytvářejí povodí Tiché Orlice (Pochůzka lesníků, 2002).

Klimatické podmínky lze charakterizovat jako průměrné. Oblast spadá podle Quittovy klasifikace podnebí do mírně teplé oblasti MT9 s krátkými přechodnými obdobími (jaro – podzim) a krátkou mírnou suchou zimou a s krátkým trváním sněhové pokrývky (Voženílek, a kol. 2007). Průměrná roční teplota se pohybuje kolem 8°C a roční úhrn srážek je průměrně 840 mm (Martínková, Votava, 2003).

V závislosti na uvedeném geologickém podloží, reliéfu a výšce hladiny spodní vody vznikly rozličné **půdní typy**. Výrazně převažují půdy průměrné povahy, středně bohaté, méně ovlivněné vodou. Jsou to kambizemě oligotrofní, mezotrofní a méně eutrofní. Jejich úspěšné zemědělské využití je do značné míry závislé na člověku, tedy na uplatňovaných základních i speciálních agrotechnických opatřeních, jsou ale naopak velmi ceněnými půdami lesního hospodářství. Dalším ještě poměrně hojně zastoupeným půdním typem je hnědozem, využívaná jak zemědělsky, tak lesnicky. S tím, že u lesnicky využívaných hnědozemí klesá sorpční nasycenost a u orníc klesá obsah humusu. V údolí Tiché Orlice se v důsledku pravidelného zaplavování povodňovou vodou vytvářejí fluvizemě, jejichž původní vegetací jsou lužní lesy a jiné lužní porosty. V bezprostřední blízkosti menších vodních toků se vyskytuje glej, vznikající dlouhodobým působením podzemní vody, jejíž hladina neleží hluboko pod povrchem. A v okolí se potom v důsledku periodicky se zaplavovaného a vysušovaného půdního profilu vytvářejí pseudogleje. V nepatrném rozsahu se v této lokalitě objevují pararendziny, luvizemě a šedozem (Šimek, 2003; Pochůzka lesníků, 2002; Taxonomický klasifikační systém půd ČR, 2001).

4.1.3. Sekundární krajinná struktura

Historický vývoj

Osídlení nevelkého panství s hradem Brandýs nad Orlicí bylo spjato se saským rodem Brandisa (u Lipska), který sem zřejmě přivedl i kolonisty slovanského (srbského) původu z území, kde byly jeho rodové majetky a které bylo původně

územím srbským. Vrcholně kolonizační činnost zde navázala na starší osídlení organizované Hrabišici. Od poloviny 14. století přešlo panství do rukou moravského rodu pánů z Boskovic, příslušníci z rodu Brandisa klesli mezi nižší šlechtu. Již od sklonku 15. století, a hlavně od počátku 16. století měla na tomto území svoji kolébku zcela nová „reformační“ církev jednota bratrská. V polovině 16. století v Brandýse vzniká za Bohuše Kostky z Postupic nový zámek na náměstí. Tento zámek se v roce 1564 stal rodištěm význačného politika Karla staršího ze Žerotína, jehož matka tehdy vlastnila brandýské panství. Brandýské panství zůstalo i po Bílé Hoře určitou dobu v rukou Karla ze Žerotína, i když byl nekatolík, neboť v době povstání jako význačný politický představitel moravských stavů zůstal věrný Habsburkům. Dokonce mu bylo povoleno přechovávat na brandýském panství nekatolické kněze, proto zde mohl pobývat (nikoliv se skrývat) Jan Amos Komenský. Zámek nakonec zanikl a na jeho místě byly vybudovány nové domy. Druhá polovina 17. století byla ve znamení počátků odstraňování válečných škod a obnovování hospodářství. Postupně, zvláště od konce 17. století, se začíná ožивovat i stavební činnost, která do regionu přináší nový stavební sloh – baroko. S rekatolizací a dominantním postavením katolické církve souvisí především výstavba kostelů, sloupů a soch (Martínková, Votava, 2003).

Počátky Orlického Podhůří jsou zřejmě spjaty s vrcholnou kolonizací prováděnou taktéž příslušníky rodu z Brandýsa na přelomu 13. a 14. století. Protože tento rod pravděpodobně expandoval k Tiché Orlici od německého Lipska (hrad Bandisa), je možné, že sem jeho příslušníci přivedli i některé osadníky z původního slovanského obyvatelstva východních částí Saska. Podoba současné obce Orlické Podhůří vznikla r. 1960 sloučením původních vesnic Rviště a Říčky. Sloučená obec se krátce jmenovala Rviště, protesty ze Říček ale způsobily, že se nový obecní celek od 16. 2. 1961 nakonec nazývá Orlické Podhůří. První písemná zpráva však pochází až z roku 1475, kdy se připomíná Václav Vrabc z Říček.

Říčky byly díky své poloze farou přiděleny k vzdálenějšímu Brandýsu nad Orlicí. Tak Říčky sdílely s Brandýsem proměny víry. Měly tudíž příležitost a čest stýkat se s učitelem Janem Amosem Komenským, posledním českobratrským biskupem (www.orlickepohuri.cz, www.pardubickykraj.cz).

Land-use

V našich podmínkách určují způsob **využití krajiny** především přírodní faktory. Jedná se o krajinu převážně zemědělsky obdělávanou. Vesnici Říčky převážně

obklopují obdělávaná pole, dále pak i travnaté louky a jehličnaté nebo smíšené lesy (viz. Příloha č. 13, mapa č. 3). Město Brandýs nad Orlicí obklopují převážně lesy a louky, pole se zde vyskytují v menší míře (viz. Příloha č. 19, mapa č. 9). Většina jehličnatých či smíšených lesů je kulturních, zastoupení původních dřevin (smrk, jedle a buk) se zachovalo pouze v nepřístupných místech strmých svahů. Některé louky v blízkosti zástavby nebo v údolí řeky jsou využívány pro pastvu dobytka.

4.1.4. Terciální krajinná struktura

Brandýská farnost

Brandýská farnost má své centrum v Brandýse nad Orlicí, kde na faře sídlí i správce této farnosti Mgr. Bohuslav Šitavanc. Farnost zahrnuje další okolní filiálky, do nichž spadají i Říčky, dále pak Svatý Jiří, Oucmanice a Sudslava. Zatímco farní kostel Nanebevstoupení Páně v Brandýse se potýká týden co týden každou neděli s prázdnotou, v Říčkách kapacita kaple začíná přestávat postačovat. V Brandýse kostel navštěvuje několik málo obyvatel a to převážně vyššího věku. V Říčkách pravidelně zaplňují lavice farníci všech věkových kategorií, od těch nejmenších v kočárku, až po babičky a dědečky s hůlkou.

Tradice

V Říčkách dodnes chodí děti před Velikonocemi vrkat. Jde o prastarý zvyk, který se váže k církevnímu roku. Od Zeleného čtvrtku do Bílé soboty jsou na kostelích zvony ztichlé, kvůli pietě s Kristovou smrtí. Říká se také, že „zvony odletěly do Říma“. V dobách, kdy byly hodiny vzácností, oznamovaly poledne a osmnáctou hodinu vrkáním a klapáním dětí. Vrkání je dětmi oblíbeno, protože na Bílou sobotu ráno musí místní lidé podle tradice za vykonanou službu dětem zaplatit.

Dalším dochovaným zvykem spojeným taktéž s liturgií je svěcení vypěstovaných plodin v den pouti, při níž nesmí chybět selky v krojích. Nebo také družičky v bílých šatech s básničkou na poslední májové pobožnosti 31.5. Celý květen se v místní kapli modlí májová pobožnost a o nedělích se schází do kapličky do Klopot.

Za společnou tradici Říček i Brandýsa nad Orlicí bychom mohli považovat místní plesy konané pravidelně každým rokem či jarní pochod Via Longa, v překladu dlouhá cesta, který byl založen v roce 1988.

Pověsti

Jedna z legend praví, že 2 km od obce Říčky, v „Hájích“ existovala až do konce třicetileté války původní osada, podle knihy pověstí Na Besedě byl v Hájích dokonce posvátný háj s bohem Radhoštěm, místní obyvatelstvo obrátili na víru přímo Cyril a Metoděj a později zde vznikl dokonce klášter benediktinek.

Pověst vážící se ke jménu vesnice Říčky vypráví o tragické události v jednom ze statků, kam jednou za čas dojížděl majitel, pán z Doudleb. Ale jednoho dne toho správce začal zneužívat. „Jednou ho pán, když našel něco v nepořádku, pěkně vyhuboval. Správce se nejapně vymlouval a rozzuřil pána tak, že vytasil meč. Správce se začal bránit také a v nastalém souboji se oba navzájem probodli. Mrtví zůstali ležet na místě. Na nešťastné místo zasadili později tři stromy, slívy řečené říčky, od kterých pak dvůr i ves převzaly své jméno. Tři říčky na kopečku se dostaly i do obecní pečeti“ (Hackenschmied, 1995).

Současný stav ochrany

Řešené území nespadá pod žádnou zvláštní legislativní ochranu, část území ale patří do Přírodního parku Orlice, na nějž se vztahuje tzv. obecná ochrana (viz. kap. 3.4). Ochrana Přírodního parku je podle zákona dána obecně závazným předpisem, jedná se o území, které slouží k ochraně krajinného rázu s významnými soustředěnými estetickými a přírodními hodnotami. Tento předpis taktéž omezuje takové využití území, které by znamenalo zničení, poškození nebo rušení stavu tohoto území (zákon č. 114/1992 Sb.).

„Přírodní Park Orlice byl vyhlášen v roce 1996 na ochranu nivy řeky Orlice a jejích přítoků... Orlice je jednou z posledních řek, jejichž koryto nebylo v nížinné části na dlouhých úsecích regulováno. Proto se zde dodnes tok přirozeně vyvíjí, vznikají nové průpichy a mrtvá ramena a dochází také k pravidelným záplavám, které se opakují i víckrát ročně... Posláním přírodního parku je ochrana přirozených a polopřirozených ekosystémů kolem řeky a jejích mrtvých ramen. Bylinná skladba luk je převážně druhotná, protože velkoplošné intenzivní zemědělství v 70. a 80. letech bylo založeno na pravidelné dvouleté obnově lučních porostů v nivě. Cennější ekosystémy jsou proto zachovány ve zbytecích mrtvých říčních ramen... Významným krajinným prvkem parku je rozptýlená krajinná zeleň kolem mrtvých ramen, staré stromy a jejich skupiny na loukách a protipovodňových hrázkách“ (Šindlar a kol., 2003).

4.2. Metodický postup

4.2.1. Terénní průzkum a fotodokumentace

S terénním výzkumem zájmového území jsem začala v létě 2014. Prvním počinem však bylo vytištění mapových podkladů pro lepší orientaci v terénu a vyhledání současných existujících drobných sakrálních staveb vyznačených v turistických či katastrálních mapách. Po vybraném území jsem se pohybovala výhradně na kole a pěšky. Všíkala jsem si především umístění objektů v extravilánu či intravilánu sídel, vegetace v jejich bezprostředním okolí a jejich materiálového složení. Další existující objekty jsem našla díky komunikaci s místními obyvateli, některé objekty totiž nejsou zaneseny ani do aktuálních map.

Postupně jsem pořizovala fotodokumentaci všech DSO, které se na území vyskytují. Všechny fotografie použité v této práci jsou autorské, pokud tomu tak není, je u nich uvedený zdroj.

4.2.2 Práce s podklady

Pro vypracování literární rešerše bylo potřeba prostudovat poměrně velké množství publikací ať už přímo či vzdáleně spojených s tématem bakalářské práce. Nejprve byly středem pozornosti doporučené publikace a postupně se potom literární záběr rozšiřoval. K vypůjčení citovaných knih jsem využívala následující knihovny:

- Městská knihovna Ústí nad Orlicí
- Městská knihovna Praha
- Univerzitní knihovna MENDELU v Lednici

Pro získání mapových podkladů a dalších cenných informací jsem spolupracovala s těmito institucemi:

- Národní památkový ústav
- Obecní úřad Orlické Podhůří
- Městský úřad Brandýs nad Orlicí
- Český úřad zeměměřičský a katastrální

- Státní oblastní archiv v Zámrsku
- Státní okresní archiv v Ústí nad Orlicí
- Místní kroniky

Dále jsem hojně využívala dostupné internetové zdroje. Webové stránky s mapovými podklady, oficiální stránky města a obce nebo i některé veřejně přístupné publikace Státního ústavu památkové péče dostupné v .pdf formátu.

Především pro kapitoly výsledků jsem čerpala z místních časopisů, regionálních publikací, pamětních listin, dobových fotografií, kronik a v neposlední řadě jsem spolupracovala s místními obyvateli, se starostou obce, tajemníkem města, s místními rodáky a pamětníky.

4.2.3 Digitalizace dat

Bakalářská práce byla vypracovávána v textovém programu Microsoft Word, fotografie byly upravovány v programu Photoshop a pro práci s mapovými podklady byl využíván program ArcGIS. Koláže z fotek byly vytvořeny v kombinaci dvou programů, Picasy a Photoshopu. I některé mapy byly v závěru upravovány ve Photoshopu. Při vypracování obsahu map jsem vycházela z metodiky k předmětu Nauka o krajině II.

Mapa modelového území obsahuje zvýrazněné hranice dvou řešených katastrálních území na podkladu ZM10 a stínovaného modelu reliéfu ČR (viz. Příloha č. 11, mapa č.1).

Hypsometrické mapy barevně znázorňují výškovou členitost obou řešených katastrálních území na podkladu ZM10 (viz. Příloha č. 12, 18, mapa č. 2, 8). Barevně jsou odlišeny výškové stupně na stupnici po 20 m.

Historické mapy zobrazují dobově zaznamenané území, do nichž jsem zakreslila a zvýraznila v nich zanesené a čitelné drobné sakrální objekty. Jako podklad jsem využila historické mapy 2. a 3. vojenského mapování (viz. Příloha č. 14, 15, 20, 21, mapa č. 4, 5, 10, 11).

Mapy land-use znázorňují současné využití krajiny na podkladu ZM10. Barevně jsem odlišila plochy zalesněné, orné půdy, trvalých travních porostů, zástavby,

vodní plochy a toky, do kategorie ostatní jsou zařazeny plochy specifické, které nespádají do žádné z výše zmíněných. Dále jsem do mapy vyznačila silnice III. třídy a všechny současné drobné sakrální objekty (viz. Příloha č. 13, 19, mapa č. 3, 9). Klasifikační kategorie jsem si stanovila podle následující klasifikační stupnice od Skleničky.

DRUH POZEMKU	ZPŮSOB VYUŽITÍ	
zemědělská půda	skleník, pařeniště školka	
orná půda		
chmelnice		
vinice		
zahrady		
ovocné sady		
louky		trvalé travní porosty
pastviny		
lesní půda	účelový les bezlesí chata – lesní pozemek zpevněná lesní komunikace	
vodní plochy	rybník tok přírodní tok umělý vodní nádrž přírodní vodní nádrž umělá močál-mokřad	
zastavěné plochy	průmyslový objekt zemědělská usedlost zemědělská hospodářská budova objekt dopravy objekt bydlení objekt lesního hospodářství občanská vybavenost technická vybavenost ostatní stavební objekty budova s číslem popisným budova s číslem evidenčním garáž jiná budova dvůr zbořeniště rozestavěno	
ostatní plochy	Dráhy-provozní plochy Dálnice Silnice Ostatní komunikace Ostatní dopravní plochy Zeleň v zástavbě Ostatní veřejná zeleň Hřiště-stadion Koupaliště Ostatní sportoviště Rekreační ubytovací plochy Soukromá rekreace Hřbitov Kultura-osvěta Manipulační a skladová plocha	

	Těžba surovin Skládka Jiná plocha Staveniště Neplodná půda
--	--

Tab. č. 2: Klasifikační stupnice pro vyhodnocení území (převzato z Sklenička, 2003).

Mapy prostorových vizuálních vztahů jsem taktéž tvořila na podkladu ZM10.

Do mapy jsem zakreslovala následující kategorie (Matáková, 2013).

Vstupní pohledové brány – body na cestách, ze kterých se nám otevírá pohled na sídlo

Vyhlička – je místo (bod) výhledu, ze kterého můžeme pozorovat krajinné scény

Panoramatické cesty – úseky cest, z nichž je možné pozorovat krajinné scény

Významné pohledové horizonty – linie horizontu krajiny, kterou ještě můžeme spatřit (výsledný horizont z mnoha míst výhledů, z nichž horizont pozorujeme)

Krajinné dominanty – prvky, které výrazně přesahují rámec ostatních částí sledovaného prostoru některou ze svých vlastností (tvar, velikost, barva, kulturní aspekt,...)

Projev krajinných dominant pak podle vztahu k okolí může být pozitivní či negativní popřípadě rozporný (viz. Příloha č. 17, 22, mapa č. 7, 12).

Kritérium diferenciacce	Typy dominant	Příklady dominant
počet prvků	dominanta individuální dominantní soubor	věž, kostel, hora panelové sídliště
původ	dominanta přírodní dominanta umělá dominanta duchovní	skála, řeka, hora rozhledna, vysílač, kostel místo události, bojiště
rozsah působení	dominanta lokální dominanta regionální dominanta národní	strom-solitéra, kostel, kaplička hora, přehrada, dálnice, lom významná řeka, pohoří
směr působení	dominanta vertikální dominanta horizontální dominanta všesměrná	komín, vodárna horský hřeben průmyslový areál
pohyb	dominanta dynamická dominanta statická dominanta kombinovaná	větrná elektrárna hora, vysílač radarová stanice, dálnice
způsob vnímání	dominanta vizuální dominanta pachová dominanta hluková	rozhledna, hora chemická továrna, květnatá louka dálnice, letiště
jedinečnost	dominanta unikátní dominanta opakující se	výjimečné stavby hora, lom, větrná elektrárna

Tab. č. 3: Typy krajinných dominant. (převzato z Sklenička, 2003).

Mapy drobných sakrálních objektů jsem vypracovávala na podkladu ZM10 a stínovaného modelu reliéfu ČR. Do map jsem zakreslila jak všechny současné drobné

sakrální objekty, tak i ty zaniklé, které se mi podařilo vypátrat. V mapě jsem barevně odlišila objekty, které jsou chráněné jako kulturní památky a objekty, které byly někdy dříve přemístovány. Barevným popisem jsem rozlišila objekty podle data svého vzniku (viz. Příloha č. 16, 23, mapa č. 6, 13).

4.2.4 Typologie

Pro kategorizaci drobných sakrálních objektů jsem pro svou práci využívala členění podle Dohnalové. (Matáková, 2011)

Kříž jako objekt je nejstarší formou DSO. Kříž je významným symbolem křesťanství, kde představuje symbol utrpení, smrti Ježíše Krista. Typologicky je pak možné objekt kříže řadit podle vícero hledisek, např. podle tvaru, materiálu, důvodu vzniku, formy či umístění.

Boží muka znázorňují sloup, u kterého byl bičován Kristus podle rozhodnutí Pontia Piláta. Objekt představuje drobnou zděnou nebo kamennou drobnou stavbu.

Kaple, kaplička jako drobný sakrální objekt neslouží jako místo pro liturgické obřady, její vnitřní prostor nemá vysvěcený oltář a není zde umístěna přítomna svátost oltářní. Ostatní kaple sloužící pro bohoslužby řadíme mezi sakrální stavby.

Zvonice představuje konstrukci nesoucí zvon, která má zvukovou signalizační úlohu. Zvonice zahrnují funkci jak sakrální, tak i profánní, neboť kdysi nahrazovala požární zbrojnici, obrannou věž, sloužila jako výstraha při nebezpečí nebo oznamovala čas. Vždy však byla v kontextu s budovou kostela.

Architektonicky-figurální kompozice zahrnuje všechna figurální trojrozměrná vyobrazení světců v podobě soch a sousoší, včetně mariánských vyobrazení, znázornění Krista a Boha i Nejsvětější Trojice. Hlavní postava/postavy jsou vyzdviženy naarchitektonickém základu - nejčastěji podstavec, sloup, někde jsou doplněny o prvky sloupů, pilířů, schodištních stupňů, balustrád, apod.

Ostatní DSO – sakrální obraz zahrnuje všechny objekty s křesťanskými tématy, jejichž vyobrazení ústředního motivu má převažující dvourozměrný charakter. Ten pak může být umístěný na sloupu/sloupku, na stromě, na skále,...

- **schránka s drobným sakrálním objektem** představuje objekty, které jsou doplněny další konstrukcí, zastřešením, nebo schránkou.

- **kombinovaný drobný sakrální objekt**

- **jiný drobný sakrální objekt**

5. VÝSLEDKY

5.1 Drobné sakrální objekty v řešeném území

5.1.1 Seznam s popisem drobných sakrálních objektů

ŘÍČKY

A1 Kaple Panny Marie – Matky vždy trvajících pomoci v Klopotech

Kaple Panny Marie Pomocné (viz. Příloha č. 1, foto A1) stojí v údolí Klopoty, několik metrů od průzračné studánky, jejíž vodě se připisují léčivé účinky. Malou dřevěnou kapličku zde postavil v roce 1812 setník Josef Růžička na poděkování za zázračné uzdravení. Poutníků za Pannou Marií a léčivou vodou přibývalo. V roce 1817 tu Josef Kaplan vystavěl dřevěné lázně a hostinec. Kaplička se časem dočkala zděné podoby a rozšíření a stejně tak i lázně. Uzdravených přibývalo a úcta k Panně Marii Klopotské rostla (Hackenschmied, b.d.). Do Klopot dokonce v neděli zajížděl i autobus z Ústí nad Orlicí. Přišly však doby, kdy náboženská víra nebyla v popředí zájmu, a tak začalo postupně poutníků ubývat (Leschinger,2007).

Současná podoba kaple pochází z r. 1892, kdy byla kaple přestavěna a zvětšena a byla umístěna výš nad pramenem. V interiéru kaple na hlavním oltáři je umístěna socha Panny Marie s růžencem na ruce. Poslední soukromá majitelka kaple ji darovala obci Orlické Podhůří a ta už plánuje její obnovu.

Data opravy: 1932, 1946, 80. léta

Okolí kaple

Kaple se nachází v klopotském údolí a od Říček ji odděluje zalesněný svah. Před hlavním vchodem do kaple jsou staré kamenné schody, pod nimiž je studánka, pramení zde Klopotský potok. Vedle kapličky je mohutný dub (*Quercus*) a do nedávné doby u ní stál i jírovec (*Aesculus hippocastanum*) bez jakékoliv symetrie s kaplí.

A2 Obraz Korunování Panny Marie

Ozdobný kamenný sloup s vyobrazením Panny Marie (viz. Příloha č. 1, foto A2), konkrétně s obrazem Korunování Panny Marie stojí dnes téměř na začátku vesnice u silnice u domu č. 72. Dříve však objekt stával před domem čp. 49 (na druhé straně silnice). Za dob vlády komunismu stál nějaký čas i tento sloup podobně jako socha

sv. Jana Nepomuckého za vesnicí u hřbitova. Ze svého původního místa musel být v roce 1984 přemístěn z důvodu rekonstrukce silnice v Říčkách, kdy se její profil mezi domy čp. 49 a čp. 72 o několik desítek cm zvýšil (Hackenschmied, b.d.).

Na obraze je znázorněna Nejsvětější Trojice (proto se někteří mylně domnívají, že se jedná o obraz Nejsvětější Trojice), Kristus s Otcem však společně drží královskou korunu nad hlavou Panny Marie. Ještě nedávno byl ve sloupku za sklem obraz místního malíře Stanislava Bureše z 2. poloviny 20. století. V roce 2014 proběhla obnova objektu a obrázek byl nahrazen novým vyobrazením Korunovace Panny Marie od Mgr. Martiny Plškové (Leschinger, 2014).

Okolí objektu

Kamenný sloup je umístěn před krátkým svahem, jenž je podél silnice osázen keři a blíže k domu čp. 72 se potom vegetace rozvolňuje, v pozadí je potom vyvýšený rovinatý pozemek domu s ovocnými stromy. V těsné blízkosti objektu je na pravé straně rozrostlý keř pustoryl (*Philadelphus coronarius*) a vlevo je drobná konstrukce pro popínavé růže. Donedávna rostl za sloupem ještě keř růže šípkové (*Rosa canina*).

A3 Socha sv. Jana Nepomuckého

Socha sv. Jana Nepomuckého (viz. Příloha č. 1, foto A3) byla zakoupena obcí v roce 1757 od neznámého autora. Až do roku 1970 tvořila střed obce, stála na návsi před školou v sousedství obecní studny (viz. Příloha č. 5, foto 4). „R. 1969 rada MNV Orlické Podhůří požádala ONV odbor školství a kultury v Ústí nad Orlicí o povolení k přemístění sochy na jiné místo. Žádost byla podložena dvěma hlavními důvody: socha sv. Jana překáží autobusové dopravě, a navíc ve zdevastovaném stavu, ve kterém se prý na konci 60. let nacházela, hrozí její sesunutí a ohrožení dětí, které si v blízkosti sochy s oblibou hrají“ (Leschinger, 2014). A tak nakonec byl sv. Jan přestěhován za vesnici před hřbitov, kde stojí dodnes.

Kamenná socha sv. Jana Nepomuckého vychází z Brokofovy sochy na Karlově mostě v Praze, tzv. mostecký typ slavného českého světce. Na levé paži sochy sv. Jana Nepomuckého spočívá kříž a v druhé ruce drží palmovou ratolest (symbol mučednictví). Na přední straně podstavce je vyobrazen další atribut světce: jazyk (ten mu byl při mučení vytržen) uprostřed svatozáře, kolem níž je pět čtyřhrotých hvězd. Na průčelí podstavce v dolní části rozvitého volutami je vyrytý nápis: *Swati*

Jene oroduj za nas pros za nas(e) dieti (-dicki) na kazdi cas. Sokl s podstavcem a sochou pak uzavírá čtvercová kamenná zídka, která připomíná kašnu (Leschinger, 2014, Slavíková 1999).

Okolí objektu

Socha sv. Jana Nepomuckého stojí téměř ve středu zatravněného rovinatého prostoru před hřbitovem, mezi dvěma smutečnými jasany za svými zády a mohutnou lípou v popředí.

Data opravy: 1872, 1889, 1992, 2014

A4 Obrázek sv. Václava U Třech lípek

Obrázek se sv. Václavem na betonovém sloupku (viz. Příloha č. 1, foto A4) stojí v místě zvaném U Třech lípek, nebo U Svatého Václava. Původně tu byl obraz Panny Marie, kdo a kdy jej zde umístil a vysadil lípy, není jednoznačné (Hackenschmied, b.d.). Pochází konce 19. st. nebo z přelomu 19. a 20. st.

Současný obraz knížete Václava, našeho českého patrona, z pol. 20. st. namaloval místní umělec Stanislav Bureš (stejně jako Kříž na Přílohu).

Okolí objektu

Obrázek sv. Václava se nachází u polní cesty na okraji vesnice mezi rozlehlými poli. V jeho těsné blízkosti stojí dvě vzrostlé lípy (*Tilia*), třetí musela být skácena. Vzhledem k dlouholeté tradici i názvu místa už je vysazena opět třetí lípa. V minulém roce byla v blízkosti obrázku umístěna jedna tabule naučné stezky, paradoxně se však vůbec nevztahuje k tomuto objektu.

A5 Kříž na Přílohu

Velký dřevěný kříž s namalovanou figurou Krista a obrázkem Panny Marie (viz. Příloha č. 1, foto A5) stojí u lesní cesty ze Říček do Ústí od r. 1849. Nechali jej postavit mladí novomanželé jako slib, který Bohu dali ještě jako svobodní. Josef Andres z Ústí nad Orlicí a Kateřina – dcera Františka Kaplana ze Říček, rolníka z čp. 20, jimž rodiče bránili ve sňatku, proto slíbili, že když rodiče svolí jejich lásce, tak postaví na místě svých schůzek kříž lásky (Hackenschmied, 1995).

Ke kříži lásky se chodívaly vyplakávat místní ženy, kterým narukovali na frontu v první světové válce jejich manželé. Hedvika Holubová z čp. 31 napsala pod křížem r. 1916 tuto báseň:

*Kdy bude mír – táži se maně,
když zahledím se ke Kříži
do tváře Krista, který rozepjat
bolestně na mě pohlíží.*

*Kdy? Pane můj, ty Králi světa,
jenž korunu máš trnovou,
se ukončí doba kletá,
přestaň už šířit hrůzu svou.*

*Však Kristus ztichl...
jen tiše, snivě pohlédl.
Jeho tvář – kolem ní slunko dovádivé
- svou milou, jasnou vrhla zář.*

*Tu zdá se mi, jak by z té tváře,
jíž oživuje slunka lesk,
zasvitla divná, svatá záře,
zavanul tichý, jemný stesk...*

*Ó děti, děti, děti moje,
dřív sami sebe poznejte.
Zanechte sváru, zanechte boje
A ruce sobě podejte!*

*Pak bude mír, až svornost, láska
zas mezi vámi rozkvete
pak vzejdou vám zas doby blahé,
jež zhojí zlo to proklaté!*

*Já tiše stojím v zamyšlení,
oči mé slzy zacloní,
ret maně šeptá v rozechvění,
kdy lidstvo přijde k poznání?*

Současné umělecké vyobrazení Krista a jeho Matky je dílem místního malíře Stanislava Bureše st (Leschinger, 2014).

Okolí objektu:

Kříž se nachází u lesní cesty v porostu smíšeného lesa, v těsné blízkosti kříže jsou vysazeny čtyři vzrostlé lípy – dvě mohutné vzrostlé a dvě mladší dospívající z roku 1983 jako náhrada dvou lip stržených povětrím. Na druhé straně pěšiny je dřevěná lavička a rozcestník.

Data opravy: 1884, 1915, 1959, 1993

A6 Kříž u kaple

Kamenný kříž s figurou Krista u kaple (viz. Příloha č. 1, foto A6) stojí na místě původního vysokého dřevěného kříže, který zde stával od pradávna. Zmiňován je v kronice v souvislosti se stavbou zvonice mezi lety 1753 a 1869, jež byla předchůdkyní kaple (Hackenschmied, b.d.).

Na přední straně podstavce kříže vystupuje reliéf Panny Marie, pod reliéfem je do kamene vyrytý nápis: *Ejhle lůžko kamenné, na něm tělo nevinné, cti ho duše nábožná, abys byla spasena.* Ten už dnes není k přečtení.

Okolí objektu

Tento objekt sdílí společné okolí s kaplí Svatých andělů strážných. Dříve u Kaple stály dvě mohutné lípy (viz. Příloha č. 6, foto 6; Příloha č. 7), ty byly v roce 1957 pokáceny a prostor před kaplí byl vybetonován a osazen železným zábradlím, které dnes tvoří bariéru mezi křížem a vstupem do kaple. Dnes je kříž zasazen do stísněné zástavby budov říčecké návsi, je obklopen ozdobným kovovým oplocením. Za zády mu pak vytváří kulisu na soukromém pozemku rozrostlý keř šeříku (*Syringa vulgaris*).

A7 Kříž na hřbitově

Kamenný kříž (viz. Příloha č. 1, foto A7) původně stál od roku 1894 u Německého lesa, kde ho nechal vystavět František Kaplan z čp. 36 (týž, co postavil kříž u kaple) na přání své „nebožky“. V. Z. Hackenschmied ve své publikaci uvádí, že kříž měl vepředu výňatek z Písma svatého: *„Pojďte ke mně všichni, kteří pracujete a obtíženi jste a já vás občerstvím.“* (Mt 11,28) A vzadu: *„Tento kříž jest postaven ke cti a chvále Boží nákladem manželů Františka a Barbory Kaplanových č. 36 z Říček. 23. 9. 1894* (Hackenschmied, b.d., Leschinger, 2014).“

V roce 1929 byl potom kříž přesunut do centra místního hřbitova, který byl v tomto roce vystavěn. Pravděpodobně byl transferován kvůli své velikosti, jedná se o největší kamenný kříž na katastrálním území Říček (Leschinger, 2014).

Vysoký kamenný kříž s figurou Krista v současné době je na podstavci z přední strany reliéf s Pannou Marií a na zadní straně je nápis: *Věnováno od manželů Kaplanových ze Říček č. 36 a letopočet 1901.*

Okolí objektu

V blízkosti kříže není jediný vzrostlý strom, neboť je umístěn v centru hřbitova na střetu dvou hlavních travnatých cest. Místní hřbitov je oplocen a obehnan linií výsadbou *Thuja*.

Data opravy: 1901 (kříž smetla vichřice), 1929, 2009

A8 Kříž u Německého lesa

Kříž (viz. Příloha č. 1, foto A8) stojí u křižovatky cesty vedoucí z Ústí nad Orlicí do Brandýsa na Orlicí a odbočky do Klopot. Původně zde stával kamenný kříž od Fr. Kaplana, který byl přemístěn do středu Říčekého hřbitova a na jeho původní místo byl vystavěn nový kamenný kříž kolem r. 1929. Býval celý kamenný, ale po jeho devastaci před koncem minulého století byl po obnově v r. 2000 na kamenný podstavec nasazen kříž kovový (Leschinger, 2014).

Kovový kříž s figurou Krista má na kamenném podstavci vytesán nápis: *Pochválen buď Ježíš Kristus. Milostiv buď hříšným.* Kříž je obehnan litou zahrádkou (kovovým oplocením).

Okolí objektu

Kříž stojí v překrásném místě v sedle otevírajícího se Klopotského údolí před Německým lesem. V jeho okolí však nestojí jediný strom, pouze posezení pro cyklisty a turistické tabule, tak tu stojí před lesem v travnatém porostu osamocen.

BRANDÝS NAD ORLICÍ

B1 Kaple Navštívení Panny Marie

Malá mariánská kaplička z hrázděného zdiva při stezce na Orlík (viz. Příloha č. 2, foto B1) zde stávala už od roku 1816 nebo 1819 tehdy ještě ze dřeva postavená, přestavěna byla v roce 1864 a dodnes svítí bílou barvou v zeleni Klopotského údolí (Votava, Martínková, 2003). V interiéru je obraz Navštívení Panny Marie, který sem věnoval letohradský umělec Umlauf. Od roku 1998 není kaplička uzamčena.

Okolí kaple

Kaple se nachází na okraji lesa, na pravé straně stojí mohutná lípa (*Tilia*) a na druhé straně je lavička. Před kaplí je otevřený travnatý prostor.

B2 Kaple v mostecké stráni

Kaplička (viz. Příloha č. 2, foto B2) byla podle historických pramenů postavena v roce 1703, v témže roce byla i vysazena lípa, která u ní stojí dodnes. Dnes patří mezi památné stromy. Kaple byla údajně opravována v roce 1863 a později až v roce 2000, kdy se nacházela už téměř v havarijním stavu (www.farnici-brandys.cz).

Ke kapličce se váže pověst o tom, že farář Zubr, zakladatel budovy fary, měl sestru, která pro něho jela do blízké vsi povozem. Ten se převrhl a sestra přišla o život. Její bratr nechal na tomto místě postavit dřevěný kříž s kovovou figurou Krista. Když kříž zetlel, byl kovový Kristus přemístěn na radnici, později do kostela a na místě kříže byla vystavěna kaple.

Okolí kaple

Kaple je umístěna v mírném svahu na hranici lesní cesty, je začleněna do linie porostu na jedné straně cesty, na druhé straně je potom souvislý plošný porost oddělen od cesty betonovými sloupky. Před kaplí je mohutná památná lípa, které by podle výsledků měření mělo být přes 300 let.

B3 Sloup se sochou Panny Marie na náměstí

Současný mariánský sloup (viz. Příloha č. 2, foto B3) byl na náměstí postaven v roce 1826 na místě sochy Rodičky Boží, která tu stála již dříve z r. 1798 (nákladem manželů Václava a Johanny Kellerových z Brandýsa), ale v r. 1811 ji skácelo veliké

pověří, a na tom starém základu byl později opět vystavěn nový sloup s Pannou Marií (Immaculata). Je to dílo vambereckých mistrů, kameníka Františka Mělnického a sochaře Pavla Mělnického z Vamberka. Sloup byl postaven pro ochranu města před epidemiemi, hlavně morem a živelnými pohromami. V roce 1827 pak byla socha pozlacena a slavnostně posvěcena. V roce 1925 byla vysvěcena obnovená socha Panny Marie. Další opravy proběhly kolem r. 1944 z iniciativy místního faráře Josefa Hurycha. Naposledy byl sloup restaurován v roce 1999 (Votava, Martínková, 2003).

Sochu nese jónský sloup (válcový sloup zdobený závitnicemi pod římsou) s hladkým válcovým dřikem. Na pískovcovém čtyřhranném podstavci je na přední straně dnes už těžce čitelný nápis: „*soCha z WLastenské DobroČInnosti zDWIžena a okrašLena pro VctV božské WeLebnosti a nebeské kráLoWnY praWé CtIteloWé obět konajíce obCe teto*“ a na zadní straně je letopočet 1798. Celková výška sochy je necelých 8m. Samotná socha Panny Marie má 2,1m (Maxová a kol., 1998).

Okolí objektu

Sloup se nachází na travnaté ploše na západní straně obdélníkového náměstí spolu se čtyřmi javory s kulovitou korunou v travnatém čtverci u sloupu a ve vzdálenějším travnatém čtverci jsou čtyři mladé lípy. Čelem je situován směrem ke kostelu (k severu). Dva zmíněné travnaté prostory odděluje zpevněný chodník z žulových kostek s osmi lavičkami.

B4 Mariánský sloupek

Kamenný sloupek se nachází v lese na Křetíně (viz. Příloha č. 2, foto B4). Kdysi byl na sloupku umístěný obraz Panny Marie, k němuž lidé putovali o jarních procesích (Votava, Martínková, 2003). Dnes je však objekt ve velmi špatném stavu a místo obrázku nese pouze husté drátěné pletivo.

Okolí objektu

Kamenný sloupek se nachází uprostřed lesa u křižovatky lesních pěšin. Objekt nemá ve své blízkosti žádný doprovodný strom, stojí osamoceně sám uprostřed plošného porostu.

B5 Socha sv. Jana Nepomuckého

Socha sv. Jana Nepomuckého (viz. Příloha č. 2, foto B5) stojí v brandýském údolí nedaleko vody, u tzv. „rybníčka U Jána“ a zároveň nedaleko Tiché Orlice. Od roku 1759 (někteří dokonce uvádějí už rok 1739) stála o něco výše u cesty na Sudislav nad Orlicí. O necelé století později se socha stěhovala níž kvůli stavbě železnice. Při povodních v roce 1997 byla poškozena a vzápětí tedy opravována, poté byla socha vrácena na své původní místo, ale o něco vyvýšené, kvůli hrozcím záplavám (Hubený, 2014).

Pískovcová socha sv. Jana Nepomuckého stojí na vyvýšeném kamenném podstavci a podobně jako ta v Říčkách má v rukou kříž, položený na levé paži. Na kamenném podstavci je pak vyobrazen taktéž jazyk jako typický atribut světce. Na zadní straně podstavce jsou velkým a ozdobným písmem dva letopočty 1759 a datum renovace 1810, ve spodní části je pak zřejmé pokračování nápisu, to však už není rozluštitelné.

Okolí objektu

Kamenná socha stojí nedaleko příjezdové cesty do Brandýsa nad Orlicí ze směru od Říček, konkrétně je umístěna u vedlejší cesty na Sudislav. U sochy jsou vysazeny čtyři mladé lípy, které ještě nedosáhly plné velikosti tvaru. A dále je vedle sochy citlivě umístěná dřevěná lavička, za zády sochy je pak ještě malý kulatý přístřešek s posezením a možností úkrytu pro cyklisty.

B6 Kříž u kostelního schodiště

Kříž z roku 1816 (viz. Příloha č. 2, foto B6) stojí pod dlouhým kamenným schodištěm vedoucím až ke kostelu. Na toto místo byl přemístěn v roce 1879 jako na důstojnější místo od domu č. 127, které bylo známé jako hotel Bruna, dnes je tam pivnice U Medvěda. Kříž byl rozebrán při zakrývání odpadního kanálu a přemístěn pod kostelní schody. Tímto křížem, podle rady brandýského purkmistra a kronikáře, obdarovala farnost vdova po bohatém brandýském mlynáři Kopeckém. Ten zemřel ve věku 55 let v roce 1813 a zůstalo po něm obrovské jmění. V kříži je umístěna památná listina mlynářovy vdovy paní Kopecké (www.farnici-brandys.cz, Hubený, 2014).

Velký pískovcový kříž s tělem Krista má opět na svém zdobeném podstavci na přední straně reliéf Panny Marie.

Okolí objektu

Kříž stojí při jedné straně ulice, na travnatém prostoru, ve špici ostrého úhlu, jež svírá sama ulice s odbočujícím schodištěm ke kostelu. Za křížem je vysazen drobný keř kdoulovec (*Chaenomeles*), ale žádnou další vegetaci už v blízkém okolí kříže nenajdeme.

B7 Kříž u rehabilitačního ústavu

Kamenný kříž z roku 1814 (viz. Příloha č. 2, foto B7) stojí v křižovatce s kruhovým objezdem před rehabilitačním ústavem v Brandýse nad Orlicí. Na toto místo byl přemístěn v roce 1885 od předposledního domu v Loukoti. Po přestavbě křižovatky na kruhový objezd byl pro kříž vystavěn samostatný ostrůvek a po dokončení byl znovu posvěcen v roce 2009 (Hubený, 2014).

Velký kamenný kříž podobný kříži u kostelního schodiště, na kříži je figura Krista a pod ním je vyobrazena lebka (Golgota v překladu, kde Kristus zemřel). Na kamenném podstavci je na přední straně opět reliéf Panny Marie a na zadní straně je nápis: *roku 1814 dne 18 máje*.

Okolí objektu

Kříž stojí na samostatném ostrůvku kruhového objezdu, je zasazen do žulové dlažby a v jeho těsné blízkosti se nachází pouliční lampa s rozhlasem, dopravní značky a dva nízké sloupky. Přes tento ostrůvek prochází přechod pro chodce, další ostrůvky jsou osázeny nízkými keři (*Spiraea*) podobně jako centrální ostrov kruhového objezdu, kulisu tvoří vzrostlé stromy v ulicích či v parku u rehabilitačního ústavu.

B8 Kříž v zahradě v ul. Lázeňská

Tento kříž najdeme na pozemku rodinného domku čp. 63 (viz. Příloha č. 2, foto B8). Pochází z roku 1849, ale nestojí na svém původním místě. Do této zahrady byl přemístěn po druhé světové válce během stavebních úprav dnešní Lázeňské třídy. Podle koster nalezených na původním pozemku, který byl využit jako stavební parcela, se usuzuje, že označoval hřbitov (Votava, Martínková, 2003).

Nevelký kovový kříž s kovovou podobou Krista na pískovcovém podkladu má na přední straně nápis: „Dokonáno jest“ a na zadní straně málo čitelný letopočet 1884.

Okolí objektu

Kříž je umístěn v trvalkovém záhonu soukromé zahrady hned u plotu u chodníku ulice. Všimnou si ho ovšem jen ti nejpozornější, neboť stojí za tmavým a málo průhledným dřevěným plotem a za jeho zády jsou vysázeny tmavé vzrostlé zeravy (*Thuja*), už v dost špatném stavu.

B9 Kříž u silnice na Kaliště

Kamenný kříž (viz. Příloha č. 2, foto B9) stojí u příjezdové komunikace k osadě Kaliště směrem od Brandýsa nad Orlicí. Jedná se o tvarově odlišný kříž od všech ostatních v zájmovém území. Jde o tzv. kotvicový kříž, tedy kříž, jehož jednotlivá ramena jsou na koncích rozštípená a zahnutá do podoby kotvy. S jeho oblibou se setkáváme v 17. a 18. st. (Votava, Martínková, 2003, Leschinger, 2014).

Mohutný kamenný kříž nese kovovou figuru Krista, jež byla na kříž dodána v nedávné historii. Podstavec kříže je zdoben jednoduchým geometrickým reliéfem. Na přední straně býval nápis, ale ten je dnes nečitelný. V posledních letech bylo na náklad obce provedeno opískování, protože kříž byl předtím neodborně natřen světlou barvou (Leschinger, 2014).

Okolí objektu

Kříž stojí vedle silnice v otevřené krajině polí a luk. Nejbližší dřeviny jsou na druhé straně silnice, a to ovocné stromy.

5.1.2 Zaniklé DSO

ŘÍČKY

A9 Obraz Svaté Trojice

O obrazu sv. Trojice je dochovaná pověst a i někteří současní obyvatelé Říček se na něj vzpomínají. Byl to obraz v lese na jednom ze vzrostlých stromů.

K místu s obrazem sv. Trojice se váže pověst, podle níž snad v tomto místě zakopal jeden místní blázen své peníze. Jmění schoval do nádoby, ale že nádoba měla příliš úzké hrdlo, upiloval prý každý peníz z obou stran, ale hrdlem prošel. Kde peníze zakopal, tehdy nikdo nevěděl. Když později přemísťoval patník poblíž tohoto obrazu,

našel pod ním hajný Kohoutek peníze. Hádalo se, že jsou po tom bláznovi (Hackenschmied, 1995).

Obraz se nacházel nedaleko od kříže Na Přílohu na vysoké jedli. Podle jiné pověsti kdysi v těchto místech zahynul řezník, který vedl býka do Ústí nad Orlicí, ale býk se mu splášil, nabral řezníka na rohy a rozdupal jej (Hackenschmied, 1995).

A10 Obrazy Pád pyšných andělů a Anděla strážce

Tyto obrazy byly umístěny na stejném místě na dvou protějších stromech pod „Pazdernou“ a ke každému se váže odlišný příběh, je otázkou do jaké míry je můžeme považovat za pravdivé.

Obraz Pád pyšných andělů (viz. Příloha č. 6, foto 5) nechal na tomto místě pověsit uhlíř na památku strašidelné naháňky, která se přihodila během jedné noci, kdy uhlíř hlídal doutnající hromadu. Když se strhl kolem půlnoci hrozný šumot a supání, jako když se dva rvou. Uhlíř začal štvát svého psa, který jen bázlivě štěkal a uhlíře neopouštěl. Pak vše ztichlo a ze tmy lesa přišel k uhlíři polonahý muž, nesa na ramenou lidskou kýtu: „Na! Když s pomoh štvát, pomoz taky žrát!“ Uhlíř však muže odsekl: „Není to s česnekem!“ A tak muž sebral nohu a houpaje si jí do kroku zvolna odešel (Hackenschmied, 1928).

Obraz Anděla strážce umístil na protější strom okresní starosta Václav Šponar jako poděkování, neboť zde byl o honu postřelen a svým životem vyvázl zázrakem (Hackenschmied, 1995).

BRANDÝS NAD ORLICÍ

B10 Socha sv. Tadeáše

Socha sv. Tadeáše (viz. Příloha č. 5, foto 1), ochránce města, z roku 1718 stála na východní straně náměstí před radnicí. Před první světovou válkou byla odvezena k restaurování a do města se poté už nevrátila (Votava, Martínková, 2003, Porš, 1977).

5.1.3 Lokalizace DSO, kompoziční vztahy

V řešeném území se setkáváme jak s objekty umístovanými v krajině, tak i v zástavbě vesnice a města.

V krajině můžeme najít kříže umístěné u silnic a jejich křižovatek, mezi ně patří: kříž u silnice na Kaliště (B9), kříž u Německého lesa (A8) a kříž u rehabilitačního ústavu (B7). Zástupcem křížů umístovaných na zalesněném kopci u lesní pěšiny je kříž na Přílohu (A5). S kříži se můžeme potkat i v ulicích zástavby, zvláště v Brandýse nad Orlicí. Do této kategorie spadá jeden kříž u kaple v Říčkách (A6) a potom kříž u kostelního schodiště (B6) a kříž v ulici Lázeňská (B8). V tomto případě však kříže mohou působit trochu jako překážky, jako by v uličním prostoru překážely chodníkům, křižovatkám, soukromým zástavbám apod. Většinou jsou umístěny v těsném sousedství budov, ve stíněných prostorech ulic nebo kruhového objezdu.

Dále se v blízkosti hranice zastavěného území města i vesnice nachází socha svatého Jana Nepomuckého, ještě však ve volné krajině (A3, B5). V centru města, na brandýském náměstí, je sloup se sochou Panny Marie. Jiné sochy svatých v Říčkách ani v Brandýse dnes nenajdeme, přesto v této krajině ještě jeden světec má své místo, sv. Václav. Malba s jeho vyobrazením na malém obraze tvoří krásnou krajinnou dominantu na mírně zvýšeném prostoru za vesnicí, odkud je přes zástavbu ve sníženém terénu vidět až na druhý konec vesnice, kde je hřbitov se sochou sv. Jana Nepomuckého. Další sakrální obrazy řešeného území se věnují mariánské tematice, jeden je umístěn uprostřed lesního porostu (B4), u hranice KÚ a druhý je dnes součástí zástavby vesnice, kdysi však stál na hranici zastavěného území obce (A2).

Mariánské kapličky v řešeném území, kaple Navštívení Panny Marie (B1), kaple v Mostecké stráni (B2) a kaple Panny Marie – Matky vždy trvajících pomoci v Klopotech (A1), jsou v zájmovém území umístěny výhradně v krajině, všechny jsou umístěné v kontaktu s lesem a poslední jmenovaná z nich je u pramene Klopotského potoka.

V řešeném území nemůžeme mnoho objektů považovat za krajinné dominanty nebo prvky s výraznými vzájemnými širšími kompozičními vztahy. Je ovšem pravdou, že jsou umístěny tak, že nás mohou provázet od hranice území až do centra obce, ke kapli, nebo v případě Brandýsa nad Orlicí, ke kostelu či na náměstí s mariánským sloupem. Některé objekty by krajinnými dominantami být mohly, chybí

jim však rozměr vegetace, a tak se v krajině spíše ztrácí (kříž u Německého lesa – A8, kříž u silnice na Kaliště – B9). Jiné objekty, které by měly předpoklad pro vizuální vazby s dalšími památkami, jsou naopak umístěny v souvislém porostu, který výhledům do okolí brání (kříž na Přílohu – A5). Přesto všechno je v území několik velmi hodnotných a významných objektů, které za krajinné dominanty určitě označit můžeme (sv. Václav – A4, kaple Panny Marie Pomocné – A1, socha sv. Jana Nepomuckého – B5, kaple Navštívení Panny Marie – B1).

5.1.4 Doprovodná vegetace DSO v zájmovém území

V zájmovém území má většina objektů ve své blízkosti doprovodnou vegetaci, která společně se samotnou památkou vytváří neoddělitelný celek. U sedmi objektů se objevuje lípa, a to jak v typickém počtu dvou (A4), čtyř (A5, B3, B5), tak i samostatně v počtu jedna (A3, B1, B2). Dalšími doprovodnými dřevinami jsou dva smuteční jasany u sochy s. Jana Nepomuckého v Říčkách (A3), čtyři javory u mariánského sloupu v Brandýse na náměstí (B3), zeravy u kříže v zahradě v ulici Lázeňská (B8) nebo keřový doprovod u kříže u kaple (A6), obrazu Korunování Panny Marie (A2) a kříže u kostelního schodiště (B6).

Všeobecně musím konstatovat, že drobné sakrální objekty bez doprovodu dřevinné vegetace jak v sídle, tak především v krajině výrazně ztrácí na své celkové hodnotě. A bohužel i s takovými drobnými sakrálními objekty, které jsou ukázkovým příkladem tohoto problému, se v řešeném území setkáváme.

V první řadě je třeba jmenovat kříž u Německého lesa (A8), jenž se nachází v krásně modelované a otevřené krajině, ale postrádá aspekt zeleně, který by mu přidal další rozměr a upozornil by na jeho přítomnost a dotvořil atmosféru jeho místa. Dalším takovým prvkem v otevřené krajině je kříž u silnice na Kaliště (B9), který má ve svém širším okolí rozlehlé louky a pole, ale v jeho blízkosti opět chybí mohutný strom, který by společně s křížem mohl vytvořit jedinečnou krajinnou dominantu. Dále pak zelený aspekt dřevin naprosto postrádá kříž u rehabilitačního ústavu v Brandýse nad Orlicí (B7).

5.1.5 Vyhodnocení současného stavu DSO a doporučení pro obnovy jejich okolí

A1 Kaple Panny Marie – Matky vždy trvajících pomoci v Klopotech – uvedena v „Soupisu památek historických a uměleckých v okrese Lanškrounském“ z r. 1935, kterou odkoupila obec od posledního majitele za symbolickou 1 Kč a zpracovala projekt k její obnově a v současné době vyčkává na vhodný dotační titul, který by ho mohl spolufinancovat.

Její okolí bylo také již před rekonstrukcí pozměněno, stavba byla uvolněna ze sevření stromů, které ji ohrožovaly. Tím vznikl prostor pro posun komunikace, která se téměř dotýkala obvodových zdí kaple. Mimo to bych doporučila citlivě opravit schodiště mezi kaplí a pramene, přemístit tabuli naučné stezky na druhou stranu cesty k vodárně, již se text dotýká. Vrostlý dub stojící na západ od kaple bych navrhla odborně ošetřit, aby mohl plnit funkci doprovodné zeleně ke kapli. Protože z východní strany okolní prostor uzavírá vysoký les, ponechala bych zbytek prostoru kolem kaple otevřený.

A2 Kamenný sloup s obrazem Korunování Panny Marie byl v minulém roce obnoven sochařem a restaurátorem Hynkem Bláhou a nový obraz pak namalovala Mgr. Martina Plšková. Sloup byl obnoven celkovým nákladem 58 650 Kč. Všechny náklady na opravy a restaurování byly uhrazeny z 90% z dotací a 10% z obecní pokladny.

Okolí objektu se však obnovy nedočkal, proto bych zde navrhla výsadbu doprovodné zeleně, podobnou jaká je na opačném konci vesnice u obrazu sv. Václava – dvou lip. Místní elektrické vedení, které prochází podél silnice v blízkosti objektu, by pak v budoucnosti mohlo být vzrostlými stromy ohroženo, proto by bylo vhodné jej přeložit do země (viz. Příloha č. 9).

A3 Socha sv. Jana Nepomuckého v Říčkách patří mezi prohlášené kulturní památky a v roce 2014 byla zrestaurována akademickým sochařem a restaurátorem Petrem Dufkem. Tato obnova stála 102 350 Kč a z 90% byla hrazena dotací z Programu rozvoje venkova, zbytek doplatila obec Orlické Podhůří. Protože socha má za sebou násilné přesunutí z centra obce ke hřbitovu, s čímž se dodnes neztotožňují pamětníci jejího původního místa. V důsledku odsunutí mimo zástavbu, je ohrožena rovněž

krádeží, popřípadě vandalismem. Proto navrhuji navrácení sochy na své původní místo do centra obce, kde stála 213 let.

Nejprve je potřeba upravit původní stanoviště, na kterém bylo vybudováno zázemí prvního zastavení naučné stezky „Po stopách živé vody“. Nachází se zde dva dřevěné stoly s lavicemi na zpevněné ploše zámkové dlažby a čtyři dřevěné panely, které toto vydlážděné „náměstíčko“ vizuálně uzavírají. Dvě tabule nesou texty vztahující se k naučné stezce, které bych doporučila přesunout k samotnému umělému „prameni živé vody“ výše na návsi, zbylé dva panely jsou prázdné, tedy přebytečné. Sochu bych umístila vedle vzrostlé lípy a navrhla bych dosadbu ještě druhé, podobně, jak tomu bylo i v historii. Pod koruny lip bych umístila čtyři lavičky, pro případné posezení v centru obce. Dále bych ještě doporučila keřovou výsadbu kvetoucího domácího keře *Syringa vulgaris* pro částečné oddělení sousedního soukromého pozemku a oddělení laviček od silnice (doporučuji každoroční údržovací řez keřů). Sochu bych umístila do zatravněné plochy a lavičky ke zpevněné mlatové cestičce (viz Příloha č. 10).

A4 Obrázek sv. Václava není zrovna svým vzhledem nikterak uspokojivý. Obraz je již vybledlý a svatý Václav už z něho přestává být parný. Jsem si jistá, že kdyby ještě jeho autor žil, nebyl by na tom tento obraz tak bledě. Bylo by vhodné dát sv. Václavovi novou podobu obnovit tento objekt.

Obraz se nachází na nádherném místě v doprovodu dvou vzrostlých lip a třetí vysazené lípy jako náhrada jedné, která musela být pokácena. V minulém roce byla do okolí objektu umístěna tabule naučné stezky „Po stopách živé vody“, která se věnuje myslivosti, proto bych ji navrhla přesunout buď na úplný začátek polní cesty vedoucí ke „Svatému Václavovi“ nebo k myslivecké chatě s mufloní oborou, kam by se hodila tematicky lépe, ale pak by bylo potřeba zcela změnit trasu naučné stezky. Doporučila bych místo zařadit mezi obecní pozemky pravidelně sečené, aby se obrázek neztrácel ve vysokých plevelných travinách.

A5 Kříž na Přílohu bych ponechala ve stávajícím stavu. Jediné doporučení, které by prostoru prospělo je vykácet některé jedince okolního lesa svírající prostor kříže ohraničený čtyřmi lipami.

A6 Kříž u Kaple snáší následky nesprávných dřívějších rozhodnutí, stejně tak jako samotná kaple. Osudovou chybou se stala výstavba silnice v těsné blízkosti kaple a prodej sousedního pozemku kaple do soukromého vlastnictví, kde vyrostl rodinný dům a garáž hned vedle kříže. Celý pozemek je obehnán plotem, který zasahuje až k obvodovým zdem kaple. Dnes je situace téměř patová. Není u kaple prostor pro obnovu výsadby. A kříž alespoň doprovází zelený keř šeříku na soukromém pozemku.

A7 Kříž na hřbitově je důmyslně umístěn v centru hřbitova na střetu dvou hřbitovných os, kdy je potřeba vyzdvihnout vkus a cit našich předků, kteří zde mohutný kříž umístili.

A8 Kříž u Německého lesa se potýká opět s několika informačními tabulemi, které bych doporučovala přemístit. Tabuli o Přírodním Parku Orlice bych navrhovala přenést do klopotského údolí k řece, a stejně tak panel Přírodního geologického a vodního muzea o skalních štěrbinách a slepých ramenech řeky bych umístila na některé z odpočívadel cyklistické stezky. A k samotnému kříži doporučuji vysadit dva duby v návaznosti na dubovou alej podél cesty do klopot ve vzdálenosti přibližně 500 m od kříže a v souvislosti s místním pojmenováním sousedního lesa – Německého lesa, který byl v historii na hranici sudetského území, kdy les byl už německý a dub je německým národním stromem (viz. Příloha č. 8).

Zaniklé objekty **A8 Obraz svaté Trojice a A9 Obrazy Anděla Strážce a pádu pyšných andělů** byly umístěny uprostřed lesních porostů na křižovatkách lesních pěšin na jednom ze vzrostlých stromů. Dnes na těchto místech není patrný žádný jejich odkaz. Přesto si myslím, že vzhledem k příběhům nebo pověstem, které se k místům váží, by bylo dobré tato místa a obrazy obnovit, třeba jednoduchou formou sloupku s obrazem.

A10 Nežjištěný objekt zakreslený na mapě III. vojenského mapování (viz. Příloha č. 15, mapa č. 5) stál podle této mapy na místě, kde dnes stojí jedno ze zastavení naučné stezky „Po stopách živé vody“, které se věnuje lesům a blízkému „Močidlu“ (místní pojmenování plošné rozptýlené vegetace v poli – Příloha č. 3, foto 5). Dříve byl objekt na tomto místě součástí otevřené krajiny, dnes toto rozcestí tvoří hranici zastavěného území.

B1 Kaple Navštívení Panny Marie je krásnou opravenou drobnou stavbou na pěkném místě ve velmi dobrém stavu. Je vidět, že je o kapli dobře pečováno, důkazem toho může být květinová výzdoba nebo obrus na oltáři před obrazem Panny Marie, který se stále třpytí čistotou. Stavbu a její okolí bych doporučovala udržovat v takovém stavu, v jakém je dnes a myslím, že by mohla být prohlášena za kulturní památku.

B2 Kaple v mostecké stráni patří mezi památky uvedené v „Soupisu památek historických a uměleckých v okrese Vysokomýtském“ z r. 1902 a v r. 2000 byla kompletně obnovena a dodnes patří mezi esteticky hodnotná místa v okolní krajině města Brandýsa. Před kaplí stojí mohutná lípa, památný strom, který údajně toto místo sdílí s kaplí už od její výstavby. Jedná se o nejdéle trvající vzájemný vztah vegetace s objektem v celém řešeném území. Každý zásah do okolí tak harmonického spojení duchovna a krajiny by byl přebytný. Tento objekt bych navrhovala zařadit mezi kulturní památky.

B3 Sloup se sochou Panny Marie - kulturní památka - je ve stále dobrém stavu. Socha Panny Marie společně s doprovodnou vegetací tvoří vizuální a estetickou dominantu brandýského náměstí. Co se týče morového sloupu na náměstí, jeho umístění, kontextu s vegetací a lavičkami, musím uznat, že situace v Brandýse je na tom v mých očích, z celého našeho regionu snad nejlépe. Krásná travnatá plocha, v ní chodník z kamenných kostek, dva druhy dřevin po čtyřech exemplářích, přísně symetrická kompozice se sochou ve svém středu a lavičkami po obvodu, jejichž pohled směřuje k historickému sakrálnímu objektu, nikoliv od něho na okolní zástavbu náměstí. Myslím, že tento prostor velmi dobře funguje a že nejen turisté, ale i místní obyvatelé jej rádi obývají.

B4 Mariánský sloupek je v současné době ve špatném stavu a vyžaduje obnovu. Místo obrazu je na sloupku husté drátěné pletivo, kamenný sloupek je místy pokryt lišejníkem a některé jeho části jsou ulámané. Můžeme jej označit za objekt volající o svou záchranu.

Sloupek se nachází uprostřed lesa na rozcestí tří pěšin. Jeho místo není nikterak odlišné od okolního porostu, proto bych navrhla k objektu vysadit alespoň jednu lípu, která by okolní zastínění snesla a byla takovým osobním strážcem drobné stavbičky,

kteřá se nyní osamocene krčí ve stínu lesa. Pod vzrostlou lípu bych pak ještě umístila dřevěnou lavičku, pro unavené poutníky.

B5 Socha svatého Jana Nepomuckého je kulturní památka umístěná v údolní krajině Tiché Orlice poblíž města Brandýs nad Orlicí. Socha se nachází stále v pohledném stavu, vedle malého rybníčka, který podle sochy získal své jméno. V okolí objektu jsou vysazeny čtyři lípy, dvě jsou po stranách sochy a další dvě pak vytváří stín lavičky umístěné na jedné straně sochy. V pozadí sochy je pak ještě jeden sedací prvek s přístřeškem (připomínající tvar hříbu), který v bezlistém stavu vegetace tvoří vizuálně rušivý element v okolí sochy, proto bych jej doporučila přemístit dál od sochy a blíže k rybníku. Bylo mi potěšením vidat toto místo lidmi navštěvované a to je i důkazem toho, že prostor dobře funguje, že lidi přitahuje, že se zde cítí příjemně a mohou zde trávit za pěkného počasí jedinečné okamžiky.

B6 Kříž u kostelního schodiště – objekt uvedený v „Soupisu památek historických a uměleckých v okrese Vysokomýtském“ z r. 1902, který na své okolí působí velmi pozitivním dojmem. Krásný velký pískovcový kříž nese známky nedávné provedené obnovy. Stejně tak i kamenné schodiště vedoucí od kříže ke kostelu je velmi v dobrém stavu. Kříž tak tvoří pěkný motiv před dlouhým schodištěm. Celá ulice má pěknou historickou atmosféru, nachází se zde několik starých domů a pohled upoutává vyvýšený barokní kostel. V bezprostředním okolí kříže je pouze zelený trávník a drobný keř kdoulovec, nefiguruje zde žádná dominantní vegetace, což v tomto výjimečném případě považuji za správné řešení, protože vzrostlý strom by zcela zamezil výhledu na kostel. A bohatá doprovodná vegetace u kostela vytváří i kříži krásné zelené pozadí. Domnívám se, že by kříž mohl být uveden v seznamu mezi kulturními památkami.

Se současným taxonem se v tomto případě mohu ztotožnit. Objevila jsem v barvě jeho květů skrytou souvislost s tematikou kříže. Protože keř se začíná na jaře vybarvovat červenou barvou květů, právě v období Velikonoc, kdy si připomínáme Kristovu smrt na kříži a Jeho zmrtvýchvstání.

B7 Kříž u rehabilitačního ústavu také patří mezi objekty uvedené v „Soupisu památek historických a uměleckých v okrese Vysokomýtském“ z r. 1902. Jedná se o druhý překrásný opravený pískovcový kříž, podobný výše zmiňovanému kříži pod kostelním schodištěm. Stejně tak i tento kříž by si podle mého úsudku zasloužil

prohlášení za kulturní památku. Umístění objektu však na jeho kráse hodně ubírá, neboť kříž stojí na samostatném ostrůvku kruhového objezdu společně s pouličními lampami, místním rozhlasem, několika značkami a dvěma nízkými sloupky, které snad mají kříž chránit před hrozícím dopravním nebezpečím? Paradoxně je kříž zasazen do žulové dlažby, přestože ostatní ostrůvky jsou bohatě osázeny vegetací.

Kříž bych navrhovala přemístit vedle kruhového objezdu, o několik metrů vpřed. Kde podél komunikace stojí v zatravněném pásu mezi chodníkem a silnicí dvě už vzrostlé lípy. Jak ideální to prostor pro tak krásný kříž!

B8 Kříž v zahradě v ul. Lázeňská je v současné době už ve špatném stavu a vyžaduje obnovu. Zčernalý kovový kříž zaniká v tmavém pozadí dvou zeravů, které už také nepůsobí vizuálně kladným dojmem. Navrhovala bych výsadbu nových dvou listnatých dřevin, vzhledem k umístění v zahradě na hranici pozemku, bych pro zachování tvarosloví prostoru zvolila sloupovitý kultivar dubu (*Quercus robur* 'Fastigiata').

B9 Kříž u silnice na Kaliště se nachází v zachovalém stavu, na krásném místě, v otevřené krajině luk, vedle komunikace vedoucí k osadě Kaliště. Objekt je umístěn na hranici katastrálního území. Vzhledem k exponovanosti místa bych doporučovala ke křížít dosadit dvě dřeviny, lípy, které by vytvořily v krajině pohledovou dominantu, upozornily na přítomnost drobného sakrálního objektu a ukázaly, že tento kříž zde má své místo, že tu nestojí jen tak náhodně zapomenut uprostřed luk. I tento objekt bych doporučovala zařadit mezi kulturní památky.

B10 Socha sv. Tadeáše, vyhlášená kulturní památka, která stála na brandýském náměstí necelých 200 let. V západní části obdélníkového náměstí stojí mariánský sloup, zhruba ve středu je dřevěný altán ve východní části je dnes malé parkoviště a vedle něho budova radnice. Údajně stála socha právě před budovou radnice, kde je i dnes dostatek prostoru pro její obnovu.

5.2 Výsledky z mapových podkladů

Historické mapy (viz. Příloha č. 14, 15, 20, 21; mapa č. 4, 5, 10, 11)

Z historické mapy II. vojenského mapování se ukázalo, že sídla měla menší velikost. Tvar zastavěného území se více změnil v případě vesnice, kde měl protáhlý

návesní charakter se záhumnicovým nebo traťovým typem plužiny, který už dnes není čitelný. Dnes se vesnice táhne podél hlavní silnice. V případě Brandýsa je liniový charakter sídla zřejmý už z mapy II. vojenského mapování a jeho převaha trvá až dodnes.

Z mapy III. vojenského mapování už je zřejmý nepatrný úbytek zalesněného území a už zde nejsou četné cesty a meze hranic pozemků.

Struktura krajiny řešených území se z minulosti do současnosti příliš nezměnila. Přejít mezi lesem a loukou či polem má vždy jasnou hranici. Obecně lze konstatovat, že zastavěné území se svými okolními pozemky je od vzdálenější krajiny izolováno více či méně hustým lesním postem. Liniových či bodových porostů ve vybrané krajině nalezneme malé množství. Na první pohled je zřejmý kontrast lesa a ostatních ploch. Prostorově největší plochu zabírají lesy, které jsou i nejspojitěji uspořádané.

Podobně se nikterak výrazně nezměnilo využívání krajiny v řešených území. Největší změnou je posunutí hranice zastavěného území, kdy objekt A2 Mariánský sloupek v Říčkách byl umístěn na hranici zastavěného území a v současné době je součástí intravilánu. V Brandýse byl dříve objekt B2 Kaple v mostecké stráni umístěn v extravilánu obce, za hranicí zastavěného území a v současné době už stojí v důsledku rozšiřující se zástavby na jeho hranici. Dále na historických mapách je zřejmé vyšší procento zalesněného území, ne však výrazným rozdílem.

Mapa prostorových vizuálních vztahů

Říčky (viz. Příloha č. 17, mapa č. 7) se rozprostírají, jak již bylo zmíněno, v poměrně členité krajině. I samotná vesnice se rozprostírá na svažitém terénu, a proto z horní části vsi ji můžeme vnímat celou jak na dlani. Řekla bych, že na poměrně malém území se zde nachází poměrně velké množství domů. Přejít mezi intravilánem a extravilánem je ze dvou protějších stran ze SV a JZ tvořen lesem, z SV od příjezdové cesty hranici tvoří zemědělské budovy s pasoucím se dobytkem na loukách a na JZ končí vesnice pilou a několika domečky, za nimiž už jsou rozlehlá pole.

Z jihozápadní strany se Říčky ukrywají k vrchu Podhořín (528 m. n. m.) a z ostatních stran je obklopují až vrcholky sousedních katastrálních území. Výjimkou je jižní okraj vesnice, který lemuje hustý lesní porost, jenž nám nedovoluje dohlédnout

dál. Na druhou stranu severozápadním směrem nám tvarování reliéfu umožňuje dohlédnout za dobré viditelnosti až k Orlickým horám.

Chceme-li si prohlédnout Říčky z okolí, stačí zajet do Dobré Vody a přes Klopotské údolí uvidíme kopec Podhořín a s ním i celou vesnici. Jedinečný pohled nejen na Říčky, ale zároveň i na údolí s řekou a železnicí, při kterém se až tají dech, umožňuje vrch Zátvor (viz. Příloha č. 5, foto 1). Ze sudislavské stráně je za jasného počasí a viditelnosti na 100 km možné dohlédnout až na Kralický Sněžník v Orlických horách (viz. Příloha č. 5, foto 2, 3).

Za výraznou dominantu Říček považuji soubor zemědělských budov, který se naprosto odlišuje tvarem i velikostí od ostatních staveb, dále prostor hřbitova s budovou márnice, který se nachází kousek za vesnicí a je ohraničen vzrostlými *Thujemi*, přestože vedle hřbitova je krásná socha sv. Jana Nepomuckého působí samotný prostor hřbitova s přísně pravidelnou vegetací a ne zrovna vizuálně hodnotnou budovou spíše záporným dojmem. Vertikálním směrem z vesnice mírně vystupuje věžička kaple, „vila“ pod lesem, kolem vesnice tvoří výraznou dominantu elektrické vedení, na určitých místech působí jednotlivé stožáry jako negativní vertikální prvek či souborně jako liniový prvek. Kolem příjezdové silnice do Klopot bychom mohli považovat za dominanty dubové stromořadí. V každém případě se za vesnicí uprostřed pole nachází výrazná přírodní dominanta rozptýlené vegetace i mezi místními obyvateli známá jako orientační bod zvaný Močidlo (viz. Příloha č. 3).

Brandýs nad Orlicí (viz. Příloha č. 22, mapa č. 7) se naopak nachází v údolí řeky Tiché Orlice. Hranici zastavěného území tvoří ze dvou stran zalesněné svahy (S a J) a z příjezdové silnice od Říček (V) je to budova tzv. mlýna a na opačném konci města (Z) tuto hranici tvoří lázeňský areál a ul. Lázeňská s rodinnými domy. Ze dvou protějších svahů údolí je možné pozorovat rozlehlé město, alespoň v okamžiku, kdy nám v tom nezabrání lesní porost. Nádherné výhledy na město je taktéž možné spatřit z vyvýšeniny od zříceniny hradu. Celé údolí je tvarováno řekou, které se na území města „dvojesovitě“ prohýbá. To je důvod, proč z města nemáme možnost výhledů do vzdálenějšího okolí, vždy dohlédneme jen na okolní svahy údolí.

Mezi nejvýznamnější krajinné dominanty patří bezesporu vyvýšený kostel Nanebevstoupení Páně a blízká budova Sokola. V těsném kontaktu s městem je

na výrazné vyvýšenině zřícenina hradu. Od příjezdové silnice ze Říček pohled upoutává dřevěný altán na náměstí. Výrazným prvkem údolí Jana Amose Komenského (V od města) je pomník Jana A. Komenského a labyrint ze stříhaných listnatých stromů a Kaple Navštívení Panny Marie na okraji lesa. Na druhém konci města tvoří horizontální vizuální dominantu budova rehabilitačního ústavu. K těm méně atraktivním dominantám patří staré vlakové nádraží, průmyslový areál bývalé Karosy (v současné době se firma jmenuje C.I.E.B a vlastní ji Karel Kahovec) a osamocená nevzhledná stavba v krajině při příjezdové silnici na V straně města. V extravilánu města je několik vizuálních dominant přírodního charakteru, mezi ně patří slepá ramena Tiché Orlice nebo samotná meandrující řeka s pobřežní vegetací (viz. Příloha č. 4).

Mapa drobných sakrálních objektů (viz. Příloha č. 16, 23; mapa č. 6, 13) podává komplexní přehled o všech dohledaných DSO (existujících i již zaniklých nebo nezjištěných). Na první pohled informuje o množství a lokalizaci kulturních památek, popřípadě transferovaných kulturních památek.

6. DISKUZE

V mé bakalářské práci se mi potvrdil fakt, že vegetace s drobnými sakrálními objekty vytváří jeden harmonický celek a dává místu náboj a atmosféru. V řešeném území jsou v současné době mnohé objekty bez doprovodu vegetace a taková místa ve mně vždy zanechávají zvláštní dojem. I lidé v území žijící vnímají podstatnou roli a hodnotu vysokého vzrostlého stromu v okolí drobných sakrálních objektů. Dokonce jsem narazila na člověka, který k osamocenému kříži U Německého lesa (A8) vysadil sazenici dubu, ale jeho osud se střetl s traktorovou sekačkou, která kosila rozlehlé louky. Ve vztahu drobný sakrální objekt – strom cítím sílu, důstojnost a harmonii.

Přemísťováním drobných sakrálních objektů se literatura příliš nezabývá, přesto jsem ne některé důvody narazila, jedná se především o ústup památky před jejím zničením nebo pak o historický majetkový důvod. Na území řešeném v této práci docházelo k transferu památek ze zcela odlišných důvodů. K pohybu těchto stavbiček docházelo především v dobách komunismu, a sice z důvodů rekonstrukce silnice, špatného stavu a možnosti ohrožení okolí, ale všechna tato odůvodnění měla společné ideologické pozadí. Komunistická ideologie, která si vytvářela svoje vlastní pseudonáboženství, usilovala o vytěsnění víry v Boha nejen z mysli lidí, ale i z krajiny a sídel.

Vracet či nevracet objekty na svá původní místa? Tomuto rozhodnutí musí předcházet vyhodnocení původního místa, kde objekt byl postaven. Do jaké míry se prostor změnil a zda je návrat vůbec možný. Z vlastního pozorování bych se přiklonila k možnosti vrácení památky na své původní místo, je-li to alespoň trochu možné. Zdánlivě se může zdát, že přemístěný objekt stojí dnes na pěkném místě v doprovodu vzrostlé vegetace a vytváří důstojný prostor. Avšak lidé, kteří jej mají v paměti na původním místě s historickými souvislostmi nebo třeba i bohatými vzpomínkami, vnímají současnou situaci naprosto odlišně. Za nejdůležitější skutečnost v tomto případě považuji komunikaci s místními obyvateli, aby taková rozhodnutí nebyla výsledkem vůle jedné nebo dvou osob. V takovém případě je nutný konsenzus byla za účasti odborníků, nejlépe všech dotčených oborů, a především místních obyvatel, lidí, kteří s těmito objekty žijí a starají se o ně.

Je otázkou, do jaké míry je památka se svým místem spoutána, zda je možné ji přemístit na místo jiné, „náhradní“ a v jakých případech, jaké důvody pro její transfer jsou těmi přípustnými? Na tyto otázky jsem v literatuře nenašla odpovědi. Zřejmě se jedná o tak komplikovaná rozhodnutí, že neexistuje všeobecné doporučení, jak v takových případech postupovat. Jedním z důvodů by mohla být rozšiřující se hranice zástavby a s ní i změna původní funkce objektu. Neboť drobné sakrální objekty, které byly stavěny na hranici sídla, už dnes jsou součástí jeho intravilánu. A tak pro zachování původní funkce, prostorových souvislostí a kontextu s okolní krajinou se nabízí řešení přesun na současnou hranici zástavby. Z opačného úhlu pohledu však objekt s takovým přemístěním ztratí vazbu se svým původním místem, kde byl vybudován, odkud pochází jeho příběh a budou zpřetrhány všechny jeho historické souvislosti. Nemyslím si, že je dobré, aby tyto stavbičky ustupovaly současným tendencím a kvůli nim ztrácely svá „rodiště“, která podle mě, jim nejvíce sluší. Domnívám se, že je třeba hledat řešení a kompromisy, aby objekt mohl být na svém původním místě zachován především kvůli své historické a duchovní hodnotě a jako součást kulturního dědictví.

V rámci obnov sakrálních objektů nalezneme v literatuře mnoho informací o obnově samotné památky, o jejím restaurování, ale málokterá publikace zmiňuje potřebu obnov jejich okolí. Podobně tak literatura všude klade důraz na odborné restaurátorské provedení, účast památkářů a technologů při tomto procesu. Na úlohu krajinného architekta v souvislosti s okolím těchto stavbiček se však často zapomíná. V případě řešeného území tomu není jinak. Po dokončení obnovy mariánského sloupku v minulém roce, byli požádáni nejbližší sousedé, aby okolí tohoto objektu „trochu zkulturnili“. A tak bych ráda upozornila i na tento současný problém, kdy je potřeba zařadit úpravy okolí drobných sakrálních objektů do procesu obnovy a nutnost spolupráce s odborníkem, krajinným architektem.

Během dlouhodobějšího období neudržování drobných sakrálních objektů dochází často k nepříznivým proměnám jejich okolí, a i proto by součástí obnovy mělo být řešení okolí objektu. Při úpravách okolí objektu je podle mého úsudku potřeba vycházet z podstaty a smyslu objektu. Přestože se funkce drobných sakrálních objektů během staletí mění díky změnám využívání jejich okolí a mění se i pohled společnosti na ně, pokládám za důležité ctít charakter a podstatu každého konkrétního objektu,

vycházet z jejich původních funkcí a historického kontextu, abychom je třeba nechtěně nevytěsňovali z naší krajiny. Aby efekt jejich obnov nezpůsobil „více škod než užitku“. V současné době se totiž můžeme stále častěji setkávat s necitlivým přístupem k obnovám místa drobných sakrálních objektů nebo s neslučitelnými zásahy do jejich blízkého okolí. V řešeném území je tím největším problémem umístování informačních panelů a tabulí naučných stezek k těmto sakrálním stavbičkám. Jako příklad mohu uvést obraz sv. Václava v Říčkách, k němuž byla umístěna nová dřevěná tabule naučné stezky, která nenese jedinou informaci ani o drobném sakrálním objektu, ani o sv. Václavovi. A tak zastavení svého času sloužící k příležitostné modlitbě se proměnilo v zastavení naučné stezky. Podobná situace se týká klopotské kapličky nebo kříže u Německého lesa. Je velmi lítostivé, že se vytrácí úcta k těmto objektům, jakou měli naši předkové, a že lidé necítí jejich vnitřní význam a sakrálnost, kterou do svého okolí vyznačují. I z tohoto důvodu by bylo vhodné nechat o okolí těchto objektů rozhodovat krajinné architekty.

Obnovovací proces drobných sakrálních objektů můžeme považovat i za pokračování dávných tradic, se kterými je možné spojit i jejich znovuvysvěcení nebo prostou veřejnou oslavu za dobře dokončeným dílem.

7. ZÁVĚR

V této práci jsem se zabývala tématikou drobných sakrálních objektů nejprve na úrovni teoretické, kdy jsem za pomoci literatury studovala obecné charakteristiky DSO, zároveň s tím jsem prováděla analýzy krajinných struktur a průzkum v terénu už konkrétních objektů v daném území. Veškerým návrhům a doporučením předcházelo obsáhlé studium historických podkladů a studium regionálních publikací.

Ve vybraném území se celkem nachází sedmnáct drobných sakrálních objektů. Nejčastěji zastoupenou typologickou kategorií na řešených lokalitách jsou kříže, a to platí i pro každé území zvlášť. V modelovém území jsem dohledala také tři drobné sakrální objekty, které už zanikly, a v současné krajině je již nemůžeme spatřit.

Většina drobných sakrálních objektů v řešeném území je v dobrém stavu, mnoho jich bylo v nedávné době opravováno, některé opravy se chystají a další navrhuje tato práce. Jejich blízké okolí můžeme ve většině případů považovat za vyhovující, avšak je zde patrná chybějící práce krajinného architekta. Obecně lze konstatovat, že navrhované zásahy do úpravy okolí byly v případě města daleko menší, než je tomu tak na vesnici. Největším problémem ve vsi je střet tabulí naučných stezek v blízkosti DSO. O okolí drobných sakrálních objektů se starají buď dobrovolní jedinci ze své iniciativy, nebo vlastníci pozemku, na němž objekt stojí nebo sama obec. U nejvíce objektů je zastoupena lípa, ale už ne tak často ve svém typickém sudém počtu dvou nebo čtyř.

Co se týče vztahu lidí k těmto objektům, vřelejší a aktivnější přístup je patrný na vesnici, kde lidé tyto objekty znají a někteří je stále navštěvují. Na příklad v lese u kříže Na Přílohu dost často svítí hořící svíčka. Přestože v dnešní době už lidé nejsou zrovna nakloněni duchovním hodnotám, jako byli naši předkové, považujeme přítomnost DSO v krajině a sídlech za nenahraditelné svědky dávných dob. Ti, kteří mají citlivé srdce a jsou schopni vnímat krásu krajiny i v ní umístěnou sakrální architekturu, jsou schopni se nechat oslovit i v ní obsaženým poselstvím oslavujícím Boha a povzbuzujícím k životu. (Radkovský, 2001)

8. SOUHRN A RESUMÉ, KLÍČOVÁ SLOVA

Souhrn

Tato bakalářská práce se zabývá tématem drobných sakrálních objektů a vegetací v jejich okolí v krajině a v sídlech. V literárním přehledu se snaží přiblížit jejich lokalizaci, význam, přístup k péči o tyto objekty a otázku jejich přemístování. Na území vesnice Říčky v Orlickém Podhůří a města Brandýs nad Orlicí mapuje všechny existující a již zaniklé sakrální stavbičky a přibližuje jejich historické příběhy. Na základě analýz krajinných struktur modelového území a vyhodnocení stavu bezprostředního okolí těchto drobných kultovních staveb pak práce obsahuje návrhy úprav a doporučení k obnovám jejich okolí.

Klíčová slova: drobný sakrální objekt, umělecké/kulturní prvky v krajině, orientační body v krajině, doprovodná vegetace DSO, vztah drobný sakrální objekt – strom

Resumé

This bachelor work deals with the topic of minor sacred objects and a vegetation around them in the landscape and in settlements. In the literature overview it attempts to explain their localization, meaning, access to care about these objects and the question of their relocation. It maps all existing and defunct religious objects in the territory of the village Říčky in Orlické Podhůří and in the town Brandýs nad Orlicí and it deals with their historical narratives. This thesis includes schemes of alterations and recommendations to restore their surroundings which are based on the analysis of the landscape structure of the model area and evaluating the conditions of the closest surroundings these minor sacred buildings.

Key words: minor sacred object, artistic/cultural elements in the landscape, landmarks in the landscape, accompanying vegetation DSO, relationship of the minor sacred object - a tree

9. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam literatury:

BORSKÝ, Jan. Barokní aleje v minulosti a za současné plurality názorů. *Urbanismus a územní rozvoj*. 2010, roč. XIII., č. 6

BUREŠ, Pavel, KUČOVÁ, Věra. *Principy péče o lidové stavby*. 1. vyd. Praha: Státní památková péče, 1999, 119 s. ISBN 80-862-3407-X

CIBULKA, Josef, SOKOL, Jan. *Soupis památek historických a uměleckých v okrese Lanškrounském*. Archeologická komise při české akademii věd a umění. Praha, 1935

CULEK, Martin. *Biogeografické členění České republiky*. 1.vyd. Praha: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, 2005, 589 s. ISBN 80-860-6482-4

CUHROVÁ, Terezie. *Vztah drobných staveb ke krajině a naopak*. In: Lyžbická, K.: *Významné krajinné prvky Těšínska se zaměřením na drobnou církevní architekturu*. Olomouc, 2010. Bakalářská práce. UP v Olomouci.

DEJMAL, Ivan. *Tvář naší země - krajina domova: historie, lidová tradice, symbolika, léčení*. Vyd. 1. Lomnice nad Popelkou: Jaroslav Bárta, Studio JB, c2001, 366 s. ISBN 80-865-1200-2

HACKENSCHMIED, Václav Zdeněk. *Na besedě: báchorky, báje a pověsti*. 1. vyd. Ilustrace Jan Moravec. Praha: Oftis, 1995, 252 s. ISBN 80-901-7076-5

HACKENSCHMIED, Václav Zdeněk. *Na besedě*. Knih tiskárna Pouzar Ústí nad Orlicí, 1928, 243 s.

HACKENSCHMIED, Václav Zdeněk. *Monografie Říček*. Ústí nad Orlicí, b.d. (poč. 20. st.)

HAGENEDER, Fred. *Moudrost stromů: historie, lidová tradice, symbolika, léčení*. Vyd. 2. Překlad Wanda Dobrovská. Praha: Knižní klub, 2012, 224 s. ISBN 978-802-4235-202

- DEJMAL, Ivan. *Co s evropskou kulturní krajinou na konci dvacátého století?* In HÁJEK, T. a kol. *Kulturní krajina, aneb, Proč ji chránit?: téma pro 21. století*. Vyd. 1. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2000, 243 p. ISBN 80-721-2134-0
- ELIADE, Mircea. *Posvátné a profánní*. Vyd. 1. Překlad Filip Karfík. Praha: Česká křesťanská akademie, 1994, 155 s. Knihy ze světa. ISBN 80-857-9511-6
- HÁJEK, Tomáš a Irena BUKAČOVÁ. *Příběh drobných památek: (od nezájmu až k fascinaci)*. Lomnice nad Popelkou: Jaroslav Bárta, Studio JB, 2001, 137 s. Krajina domova, sv. 1. ISBN 80-900-9039-7
- HUBENÝ, Jaroslav. *Brandýs jakoby: čtení o Brandýse nad Orlicí*. Vyd. 1. Ústí nad Orlicí: Oftis, 2014, 351 s. ISBN 978-80-7405-347-4
- KOUDELOVÁ, J. *Osobnost Johna Ruskina – cesta k moderní památkové péči*. Zprávy památkové péče, 2007, roč. 67, č. 1
- KUPKA, Jiří. *Krajiny kulturní a historické: vliv hodnot kulturní a historické charakteristiky na krajinný ráz naší krajiny*. Vyd. 1. Praha: České vysoké učení technické v Praze, 2010, 179 s. ISBN 978-800-1046-531
- KUPKA, Jiří.: *Kulturní dominanty v krajině*. In *Zahrada - park – krajina*. 2010, č. 2
- LESCHINGER, Martin. *Cykloprůvodce Podorlickem: (Orlickoústeckem): Ústí nad Orlicí, Česká Třebová, Lanškroun, Králupy, Jablonné nad Orlicí, Letohrad, Žamberk, Choceň, Vysoké Mýto, Litomyšl*. Vyd. 2. Ústí nad Orlicí: Flétna, 2007, 260 s. ISBN 978-80-903652-3-0
- LESCHINGER, Martin. *Orlické Podhůří: Za krásou a památkami*. Vyd. 1. Ústí nad Orlicí: Flétna, 2014, 80s. ISBN 978-80-904947-9-4
- MANA, Vladimír, BROKL, Michal a kol. *Katalog krajinných prvků České republiky*. Opava: Ministerstvo životního prostředí, 2006, 91 s.
- MATÁKOVÁ, Barbora, Tomáš HÁJEK a Kristina LANGAROVÁ. *Východiska a principy územní studie "Polyfunkční muzeum v otevřené krajině - Důl Bílina Nord"*. *Urbanismus a územní rozvoj*. VII., č. 6.
- MATÁKOVÁ, Barbora.: *Pracovní materiály pro předmět Nauka o krajině II.*, 2013

- MATÁKOVÁ, Barbora.: *Drobné sakrálné objekty v krajine Hornej Nitry*. Lednice, 2011. Dizertační práce. Mendelova univerzita.
- MAXOVÁ, Ivana a kol. *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Ústí nad Orlicí*. Státní ústav památkové péče. 1998. ISBN 80-86234-00-2
- MICHOINOVÁ, Dagmar. *Specifika materiálů používaných při opravách církevních památek*. In *Církevní stavby: stavební kniha 2012*. 1. vyd. Praha: ČKAIT, 2012, 162 s. ISBN 978-80-87438-24-4
- NĚMEČEK, Jan. *Taxonomický klasifikační systém půd České republiky*. 2. upr. vyd. Praha: Česká zemědělská univerzita, 2011, ISBN 978-80-2132-155-7
- NUSEK, Jindřich, SVOBODA, Jan. *Příběh kapliček: drobné sakrální objekty na Podblanicku*. Vyd. 1. Vlašim: Muzeum okresu Benešov, 2001, 130 s. ISBN 80-864-5206-9
- PORŠ, Vladimír. *Brandýs nad Orlicí*. Městský národní výbor v Brandýse nad Orlicí. 1977
- URFUS, V. a kol. *Kamenné kříže Čech a Moravy*. Vyd. 1. Praha: Argo, 1997, 391 s., 16 s. obr. příloh. ISBN 80-720-3157-0
- RADKOVSKÝ, František.: *Sakrální architektura a její vliv na tvorbu krajiny*. In *Tvář naší země – krajina domova*. Lomnice nad Popelkou: Česká komora architektů, 2001, ISBN 80-86512-01-0
- SALAŠOVÁ, Alena.: *Nauka o krajině II*. Vyd. 1. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2014, 247 s. ISBN 978-80-7509-186-4
- SKLENIČKA, Petr. *Základy krajinného plánování*. Vyd. 2. Praha: Naděžda Skleničková, 2003, 321 s. ISBN 80-903-2061-9
- SLAVÍKOVÁ, Věra. *Ústecké listy*. Ústí nad Orlicí: Oftis, 1999
- SPIRHANZL-DURIŠ, Jaroslav. *Staré jihočeské chalupy*. 3. vyd., V EarthSave CZ 1. vyd. Překlad Filip Karfik. V Praze: Earth Save, 2006, 131 s. Knihy ze světa. ISBN 80-903-0859-7

- ŠIMEK, M.: *Půda 1: neživé složky půdy*, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Biologická fakulta, 2003
- ŠINDLAR, Miloslav a kol.: *Koncepce ochrany přírody a krajiny Královehradeckého kraje*, Příloha č. 3 Přírodní parky na území Královehradeckého kraje. 2003
- ŠTULC, Josef. *Péče o kamenné sochařské a stavební památky*. Vyd. 2. Praha: Státní ústav památkové péče, 1998, 31 s. Odborné a metodické publikace, sv. 16. ISBN 80-902-3059-8
- TOMÍŠKOVÁ, Marie, ROZEHNALOVÁ, Eva. *Církevní stavby*. 1. vyd. Brno: Ústav územního rozvoje, 1995, 167 s. ISBN 80-851-2448-3
- VÍT, Jaroslav.: *O společnosti pro výzkum kamenných křížů*. Sborník muzea karlovarského kraje. 2008, č. 16.
- VOKÁLOVÁ, Monika. *Drobné sakrální památky, jejich obnova a funkce v současné české krajině*. Bakalářská práce. Fakulta sociálních studií, MU Brno
- VOTAVA, Jan, MARTÍNKOVÁ, Jana. *Brandýs nad Orlicí*. 2003. ISBN 80-85523-92-2
- VOŽENÍLEK, Vít a kol. *Atlas podnebí Česka: Climate atlas of Czechia*. 1. vyd. Praha: Český hydrometeorologický ústav, 2007, 255 s. Odborné a metodické publikace, sv. 16. ISBN 978-80-86690-26-1
- WIRTH Zdeněk. *Soupis památek historických a uměleckých v okrese Vysokomýtském*. Archeologická komise při české akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění. Praha, 1902
- Pochůzka po trase vycházky lesníků v revíru libchavském*, 2002
- Brandýský farní měsíčník*. Římskokatolická farnost Brandýs nad Orlicí, 2009, č. 5.
- Listiny sejmuté z bány kaple v Říčkách během rekonstrukce v r. 2013*

Seznam internetových zdrojů:

Říčky (Orlické Podhůří). *Wikipedia* [online]. [cit. 2015-04-05]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Říčky_%Orlické_Podhůří%29

Drobné stavby. *Agentura ochrany přírody a krajiny ČR* [online]. [cit. 2015-04-05]. Dostupné z: <http://www.ochranaprirody.cz/obecna-ochrana-prirody-a-krajiny/krajiny-raz-a-vystavba/drobne-stavby/>

Významné krajinné prvky. *Agentura ochrany přírody a krajiny ČR* [online]. [cit. 2015-04-05]. Dostupné z: <http://www.ochranaprirody.cz/obecna-ochrana-prirody-a-krajiny/vyznamne-krajinne-prvky/>

Krajinný ráz a jeho hodnocení vycházející ze zákona 114/1992 Sb. [online]. [cit. 2015-04-05]. Dostupné z: http://www.uake.cz/frvs/kapitoly_v_pdf/Zakon_114_1992.pdf

Dotační programy Ministerstva kultury a jejich vyhodnocení. *Ministerstvo kultury* [online]. [cit. 2015-04-05]. Dostupné z: <http://www.mkcr.cz/cz/kulturni-dedictvi/pamatkovy-fond/dotacni-programy/dotacni-programy-mk-18061/>

Program rozvoje venkova 2014-2020. *Eagri Dotace* [online]. [cit. 2015-04-05]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/dotace/program-rozvoje-venkova-na-obdobi-2014/>

Program rozvoje venkova 2007–2013. *Eagri Dotace* [online]. [cit. 2015-04-05]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/dotace/program-rozvoje-venkova-na-obdobi-2007/>

Přehled grantových programů. *Pardubický kraj* [online]. [cit. 2015-04-05]. Dostupné z: <http://www.pardubickykraj.cz/krajske-granty>

Národní památkový ústav spouští web o barokních sochách v krajině. *Culturenet.cz* [online]. [cit. 2015-04-05]. Dostupné z: <http://www.culturenet.cz/aktuality/narodni-pamatkovy-ustav-spousti-web-o-baroknich-sochach-v-krajine/n:9457/>

Informace k postupu při zamýšleném přemístění kulturní památky. *Zlínský kraj* [online]. [cit. 2015-04-05]. Dostupné z: <http://www.kr->

zlinsky.cz/docs/clanky/dokumenty/7343/informace-k-postupu-pri-zamyslenem-premistení-kulturni-pamatky.pdf

Krajinné dědictví Března u Chomutova: Drobné památky v krajině Březenska. *Březno: oficiální název obce*[online]. [cit. 2015-04-05]. Dostupné z: <http://www.obecbrezno.cz/progres/lib/files.php?id=183>

Společenství farníků: farnost Brandýs nad Orlicí. [online]. [cit. 2015-04-05]. Dostupné z: http://www.farnici-brandys.cz/putovani_deti.php#

Brandýs nad Orlicí: oficiální internetové stránky města. [online]. [cit. 2015-04-05]. Dostupné z: <http://www.mesto-brandys.cz/brandyske-listy-rok-2015/d-2851>

Pardubický kraj. *Koncepce péče o památkový fond v Pardubickém kraji* [online]. [cit. 2015-04-05]. Dostupné z: www.pardubickykraj.cz/viewDocument.asp?document=3474

Seznam zákonů:

zákon č. 20/1987 Sb. o památkové péči

zákon č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny

zákon č. 183/2006 Sb. o územním plánování a stavebním řádu

Vyhláška č. 500/2006 Sb., o územně analytických podkladech, územně plánovací dokumentaci a způsobu evidence územně plánovací činnosti; zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon)

Seznam obrázků:

Obr. 1: KČT. *KČT - Výběr oblasti* [online]. [cit. 2015-03-26]. Dostupné z: <http://www.kct.cz/cms/vyber-oblasti>

Obr. 2: překresleno z: KČT. *KČT - Výběr oblasti* [online]. [cit. 2015-03-26]. Dostupné z: <http://www.kct.cz/cms/vyber-oblasti>

Seznam tabulek:

Tab. 1: Rozdělení funkcí DSO (převzato z Matáková, 2011).

Tab. 2: Klasifikační stupnice pro vyhodnocení území (převzato z Sklenička, 2003).

Tab. 3: Typy krajinných dominant (převzato z Sklenička, 2003).

Mapové podklady:

Základní mapa ČR 1:10 000: Geoportál ČÚZK. *Prohlížečí služby - WMS* [online]. [cit. 2015-04-05]. Dostupné z: [http://geoportal.cuzk.cz/\(S\(55tjuwesmcchmcpywadciay0\)\)/Default.aspx?mode=TextMeta&side=wms.verejne&text=WMS.verejne.uvod&head_tab=sekce-03-gp&menu=311](http://geoportal.cuzk.cz/(S(55tjuwesmcchmcpywadciay0))/Default.aspx?mode=TextMeta&side=wms.verejne&text=WMS.verejne.uvod&head_tab=sekce-03-gp&menu=311)

Mapa II. vojenského mapování: GEPRO. *WMS služby v ČR* [online]. [cit. 2015-04-05]. Dostupné z: <http://www.gepro.cz/support/wms-sluzby-v-cr-2013/>

Mapa III. vojenského mapování: GEPRO. *WMS služby v ČR* [online]. [cit. 2015-04-05]. Dostupné z: <http://www.gepro.cz/support/wms-sluzby-v-cr-2013/>

Mapa III. vojenského mapování: <http://archivnimapy.cuzk.cz/>

Stínovaný modelu reliéfu ČR: Geoportál ČÚZK. *Prohlížečí služby - WMS* [online]. [cit. 2015-04-05]. Dostupné z: [http://geoportal.cuzk.cz/\(S\(55tjuwesmcchmcpywadciay0\)\)/Default.aspx?mode=TextMeta&side=wms.verejne&text=WMS.verejne.uvod&head_tab=sekce-03-gp&menu=311](http://geoportal.cuzk.cz/(S(55tjuwesmcchmcpywadciay0))/Default.aspx?mode=TextMeta&side=wms.verejne&text=WMS.verejne.uvod&head_tab=sekce-03-gp&menu=311)

Seznam použitých zkratk:

DSO – drobný sakrální objekt

ZM10 – základní mapa České republiky 1:10 000

KÚ – katastrální území

10. PŘÍLOHY

Příloha č. 1: Fotodokumentace drobných sakrálních objektů v Říčkách

Příloha č. 2: Fotodokumentace drobných sakrálních objektů v Brandýse nad Orlicí

Příloha č. 3: Fotodokumentace pohledových dominant v Říčkách

Příloha č. 4: Fotodokumentace pohledových dominant v Brandýse nad Orlicí

Příloha č. 5: Výhledy na Říčky z okolních kopců

Příloha č. 6: Historické fotografie ze Říček a Brandýsa nad Orlicí

Příloha č. 7: Dobové malby říčecké kaple s křížem s porovnáním současných fotografií

Příloha č. 8: Návrh okolí Kříže u Německého lesa (A8)

Příloha č. 9: Návrh okolí Obrazu Korunování Panny Marie (A2)

Příloha č. 10: Návrh přemístění a obnovy okolí původního místa Sochy sv. Jana Nepomuckého (A3)

Příloha č. 11: Mapa č. 1: Modelové území (Říčky + Brandýs nad Orlicí)

Příloha č. 12: Mapa č. 2: Hypsometrie – Říčky

Příloha č. 13: Mapa č. 3: Land-use – Říčky

Příloha č. 14: Mapa č. 4: II. vojenské mapování – Říčky

Příloha č. 15: Mapa č. 5: III. vojenské mapování – Říčky

Příloha č. 16: Mapa č. 6: Přehled DSO – Říčky

Příloha č. 17: Mapa č. 7: Prostorové a vizuální vazby – Říčky

Příloha č. 18: Mapa č. 8: Hypsometrie – Brandýs nad Orlicí

Příloha č. 19: Mapa č. 9: Land-use – Brandýs nad Orlicí

Příloha č. 20: Mapa č. 10: II. vojenské mapování – Brandýs nad Orlicí

Příloha č. 21: Mapa č. 11: III. vojenské mapování – Brandýs nad Orlicí

Příloha č. 22: Mapa č. 12: vizuální a prostorové vazby – Brandýs nad Orlicí

Příloha č. 23: Mapa č. 13: Přehled DSO – Brandýs nad Orlicí